

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Epilogus a „Református közszellem“-hez.

I.

Tünetek.

A leírásban is kitüntettem, szóval is bejelentem, hogy a címet mástól vettem szándékosan, nyíltan. Ne érjen az irodalmi tolvajlás vádja se Eröss Lajos úr, se az olvasók részéről. Sok lap-pangó sebeinket, talán még szándékosan is rejtegetett nyomorúságainkat leplezett fel már az Eröss keze, sok eszmét vetett felszínre az ő forrongó szelleme. Nem szégyen nekünk kiseb-
beknek az ő eszméit tárgyalni, talán így azok terjedését, erősödését elősegíteni. Szabad hát, sőt kötelességünk elmélkedni, beszélni a „református közszellemről“ is. Bizony ennek hanyatlása, ernyedtsége az oka sok belső és külső egyházi bajainknak, egyházi életünk hanyatlásának.

Hogy nincs református közszellem, mely nyílt vagy titkos, egyenes avagy közvetett támadásokkal szemben erős visszahatással megnyilatkozzék, az egyház külső és belső építésében élő cselekvő munkássággal jelentkezék, annak eredményei azok a tünetek, jelenségek, melyeket Eröss-től olvastunk, melyek és azokhoz hasonlóak a magyarországi református közönség körében, széles e hazában mindenfelé észlelhetők, nem szórványosan többé, de egész rendszeresen.

A pápista püspök megfoszt állásától egy tanárt jelentéktelen dogmatikai nézeteltérés miatt. A pápista pap eltölti kántorát, sőt egész családját, hogy elmenjen egy olyan katolikus leány lakadalmára, a ki születendő gyermekeit református ura kedvéért ezen egyháznak ígérte oda. Nálunk reformátusoknál szörnyű felháborodással fogadnának csak egy hangot az ellen, hogy p. o. ref. tanintézeti tanárnak kath. felesége van, hogy kath. vallású, ref. tanárné fogadja virágcsokorral, üdvözlő beszéddel a pápista püspököt ott, a hol nem ilyen viszonyban élő kath. nők is vannak.

A pápista püspök elrendeli híveinek, hogy ha nincs falujukban kath. templom, inkább oláh templomba járjanak, mint reformátusba. És ez-
előtt néhány héttel nálunk történt, hogy a pápista pap az ő nevelt leánya után való ref. nászurá-
nak a temetésére eljövén, mellettem lejött a templomajtóig, templomunkban már nem jött be . . . (Majláth püspöksége előtt még megtette, p. o. a milléniumi ünnepen kölcsönösen meg-
jelentünk egymás templomában). De a mi híveink egy részét nem lehet visszatartani a katolikus búcsúktól. A református közszellem nem olyan erős, sőt meg sem nyilatkozik, hogy visszatartsa és megvédje hivatalban levő hitfeleinket a kath. ünnepeken hivatalos megjelenéstől, azok szer-
tartásain segédkezéstől vagy az elmaradás követ-
kezményeitől. A mi liberális ref. közszellemünk természetesnek találja, hogy valódi puritán kál-
vinista uri embernek magas állású fia, midőn özvegy anyjának és testvérének látogatására haza megy, az első vasárnap kath. felesége kedvéért hűgával együtt kath. templomba megy, onnan tisztelegni családostól a plébánoshoz; csak a 2-ik vasárnap mennek a ref. templomba. Ez történik ott, a hol a kath. közönség elenyészően csekély %-át teszi a ref. közönségnek, és történik olyan kálvinista család részéről, melyben az apa (rég elhalt) és ez ideig az édes anyja soha életökben kath. templomban nem voltak, de a melyről már rebesgetik, hogy ha az öreg édes anyja nem is, de gyermekei az ő halála után ősi hitöket aligha el nem hagyják.

Református közszellem hiányára mutat az, hogy míg a kath. egyház a mi püspökeink hivatalos látogatásairól tudomást nem vesz, mint ilyen azokról tüntetőleg távol marad, amennyiben valamely hivatalosa ilyen alkalmakon megjelenik, az kellemetlenséget von magára: addig a mi feleink egész készséggel mondhatnám: némely helyen szolgálai módon járulnak a kath.

egyházfejedelem tiszteletére vagy közönbösen fogadnak olyan jelenségeket, mint az, hogy református közönséget, tiszta kálvinista népet, még aztán állami iskola kizárólag ref. növendékeit kirendelik a pápista püspöknek tisztelgő közönség szaporítására.

A ref. közszellem megtévelyedése, a prot. felvilágosodottság, szabadelvűség, a felekezeti türelmesség hamis megnyilatkozása még a köznépnél is észlelhető itt ott. Ide is leszivárgott már valami abból az ál-liberális felfogásból, mely saját papját szólja meg, midőn az egyháza érdekei mellett becsületesen, szilárdan megáll. Mi azt hisszük, hogy ez felvilágosult türelmes gondolkodás, pedig a felekezeti öntudat, az önbecsülésnek elgyengülése.

A református közszellemnek már nem csak elernyedte voltára, de egyenesen teljes hiányára mutat az, hogy jóllehet az ultramontán klerikális irány újra ébredése nyomban követi hazánk alkotmányáért, szabadságáért folytatott küzdelmeknek az alkotmány, szabadság visszaállításával elkövetkezett megszűnését, amennyiben mindjárt a 70-es évek legelején gróf Apponyi György Pozsonyban ultramontán jellegű beszédet tart s hírlapokban fejtegeti egy „*kath. párt*“ szükségességét és ez irány csakhamar olyan erőre kap, hogy a református Lónyay és a kövntkező kormányok már nem mernek vele szembeszállni; 30 év lefolyása alatt oly dühöngővé válik, hogy a közéletnek minden lehető terén, vagy nyílt támadásokkal, mint a bevallott klerikális lapok, vagy hallgatással, mint a sajtó alig egy-két kivétellel, ostromolják a protestantizmust, hogy azt lehetetlenné tegyék; annyira elfajult, hogy protestáns emberrel egy társaságban már ülni sem akar, mint a buzgó felekezetességéről nem nagy hírben álló Jókaival a béke-egyesületben; annyira, hogy Magyarországon katolikus üldözésről nem átallnak beszélni, mint száztíz évvel előbb Batthyányi esztergomi érsek, úgy ma az igaz elmű Ugron; annyira, hogy mint nem régiben hallottam, a 48-iki szörnyű mézszárlásról örökre szomorú emlékü Zalathna 700 lelket számláló katolikus egyházának a papja minden alkalommal és minden téren szövetkezik a 3000 lélekből álló oláhsággal a 300 lelket tevő ref. egyház leverésére, háttérbe szorítására stb. stb.: mégis akadnak református emberek, a kik hibáztatják Eröss Lajost és azokat, a kik bajról, veszedelemről, romlásról beszélnek és talán még most is feleslegesnek tartják, hogy a kálvinizmus, egyáltalán a protestantizmus megmozduljon a támadásokra reagáljon.

Nagyon természetes, hogy ha nem érezzük

a református közszellem erejét a reakcióban, még kevésbé érezzük az actióban.

A református közszellem hiánya, vagy erőtlensége, hogy nem vagyunk képesek megszilárdítani irodalmi vállalatunkat, mert még csak arra képes lelkészeink sem érzik szükségét, kötelességét azok pártolásának (a múlt nyáron otthon jártomban két előkelő, jómódú papot, egyik pláne tanácsbíró volt, találtam, a kik nem hogy a prot. irodalmi társaságnak tagjai nem voltak, de egyáltalában semminemű egyházi lapot, saját egyházkerületök lapját sem olvassák). Nem tudunk teremteni szilárd, életképes állandó egyházi értekezleteket. Nem tudunk, még nem is próbálunk egyesülni, tömörülni az egyházi életbe vágó kérdések megfelelő elintézésére, mint p. o. a prot. lelkészek állami segélyezése. Nem tudunk elég erőt összehozni tudományos és népszerű, népnek való könyvek, olvasmányok előállítására. És e pontnál tűnik ki, hogy még lutheranus testvéreink között is erősebb a közszellem, mint közöttünk, mert mind tudományos műveket, mind népies olvasmányokat nagyobb számban képesek kiadni, az egyház híveinek kevesebb száma és szegényebb volta mellett! És nekik van külön „Luther társaság“-uk. Van-e csak valamelyes közszellem magok a lelkészek között is, mely őket a hivatalos, köteles egyházmegyei gyűléseken kívül gyakorta összehozná, hogy itt emelkedettebb színvonalú beszélgetések között előkészítenék, érlelnének termékeny eszméket közjóra? Azt hiszem: a semminél alig több.

És *mi*, reformátusok nem tartjuk az időt elérkezettnek arra még most sem, hogy a ref. közszellem mély aluvásából felébredjen és mind az ellenhatásban, mind a pozitív irányu alkotásban hatalmas erővel megnyilatkozzék; *mi*, a kik belőlről is leggyengébbek vagyunk, a belső elvérzés jelei nálunk a legsűrűbbek; kívülről is, a kálvinizmus hajthatatlan jelleme, demokratikus szerkezete, szabadságot, igazságot, jogot, isteni törvényszerűséget lehellő szelleme, tanításai miatt minden, abszolút uralomra törekvő irányzat, tehát egyházi és világi hatalom előtt egyformán a leggyűlöletesebbek vagyunk, velünk a kálvini iránynyal a reakció sokkal kevésbé békül ki, mint csak a lutherivel is. Ime! „I. Ferdinánd az egész eretnokség kiirtását óhajtotta ugyan, de egyelőre meglegedett az anabaptisták és *sákramentáriusok* (= *kálvinisták*) kiűzésével“; és a kath. főpapság befolyására alkotott 1548-iki törvények „csak arra nézve mondanak ki tilalmat, hogy a földesúr anabaptistát, vagy *sákramentáriust* fogadjon jószágaira; ezeket mindenki köteles volt bírtokairól elűzni, hogy meg ne maradhasanak az országban“; e törvények „nevezetese-

maradnak már azért, mert a *lutheránusokról említést sem tesznek* s így hallgatag *toleranciát engedélyeznek nekik*.¹ Vessük össze ezzel azt, hogy ma a bécsi ultramontán klerikális Vaterland nyíltan kiadja a jelszót: „Sorakozni kell a zsidók és *reformátusok* (!) ellen“, a mit egyébiránt hazánkban már évekkel ezelőtt hathatósan munkába vettek a nagy Ugron és elvtársai. De hát ez természetes. A kálvini irány származásával, fejlődésével, jelenlegi szerkezetével, tanításaival, szertartásával sokkal határozottabb ellentétben áll a róm. katholicismussal, mint a lutheri irány. Amaz radikális, minden ízében demokratikus, a nép kebeléből nőtt ki, az fogadta el, az támogatta; emez fejedelmi támogatással erősödött, szertartásában közelít a fényes r. katholicismushoz és a történelem tanúsága szerint a hatalomhoz inkább alkalmazkodik. Ébrednünk kell, hogy átláthassuk a fenyegető vérszt teljes nagyságában. Hiszen lám nemcsak a papok jajveszékelnék már, nemcsak ezek látnak romlást. Ha meggondoljuk, mi a helyzete, mit láthat maga állásában, milyen tapasztalatai lehetnek a legilletékesebb, a legalkalmasabb pozíciót elfoglaló vallás és közokt. államtitkárnak: mélységesen meg kell döbbenünk és erős munkához látnunk a Zsilinszky vészkiáltására.

Nagy István.

A sámsoni fenytéki szabályzathoz.

— Válasz L. G. úrnak. —

(Vége.)

A mi az L. G. ur általános jellegű megjegyzéseit illeti, azokra is csak röviden válaszolok, mert bő cáfolatra, tekintve az állítások téves voltát, egyáltalában nincsen szükség. De már azért sincsen, mert e b. lapok nagytiszt. Szerkesztője alaposan megfelelt az L. G. ur antinomistieus, valamint a Kálvin irányzatát kisebbitő nyilatkozataira.

Tökéletesen igaz, hogy más a *róμος* és más a *πίστις* álláspontja. A „*róμος*“ álláspontján az ember magára támaszkodik, magában keresi az üdvösséget, a jót jutalomért cselekszi, a rosszat a büntetéstől való féltében kerüli. A *πίστις* álláspontján az ember Istenre támaszkodik, az idvességet egyedül Jézus Krisztusban keresi és szeretetből — a jutalom reménye és a büntetés félelme nélkül — teszi a jót, kerüli a rosszat. Igen szépen mondja erre a „Formula concordiae“ egy helyen: „Fructus Spiritus sunt opera illa, quae Spiritus Dei in credentibus habitant *per homines renatos* operatur et quae a credentibus fiunt, *quatenus renati sunt*, ita quidem sponte et libere, *quasi nullum praeceptum unquam acciperent, nullas minas audivissent, nullamque remunerationem expectarent*“. És Kálvin eképpen szól erről: „Si hoc tantum agitur, ut homines mercedem spectent, quum Deo serviunt, et Illi suas operas locent, aut vendant, parum proficitur: *gratis coli vult, gratis amari*: hunc, inquam, cultorem pro-

¹ Szilágyi „Magyar Nemzet Története“ 5. k. 350. l.

bat, qui praecisa omni spe recipiendae mercedis, colere tamen eum non desinat“ (Instit. III. 16. 2.). Az Institutiók II. könyvében pedig a XI. caput 9-ik szakaszában Róm. 8, 15., Gal. 4, 22. és Zsid. 12, 18.-ra támaszkodván, azt hozza fel negyedik különbségül az ó és új testamentom (a törvény és a hit) álláspontja között, hogy az ó szövetség „Testamantum servitutis“, mivel „timorem in animis generat“; az új szövetség pedig „Testamentum libertatis“, mivel „in fiduciam ac securitatem erigat“. Esze ágában sincs azonban, hogy a két megkülönböztetett álláspontot az autinomisticus questicismus (Karpokrates, Kainiták, Nikolaiták stb.) merev dualismusával elszakítsa egymástól és teljes ellentétbe állítsa. Sőt a felhozott II. könyvbéli XI. Caput első szakaszában épen azt hangsúlyozza, hogy minden különbség a két álláspont között „ad modum administrationis potius, quam ad substantiam“ tartozik. Bizony az a Kálvin, a kit L. G. úr a „későbbi reformátorok“ között azzal röv meg, hogy eltávozván a Melanchton 1521-iki *Locijától*, mely örök értékű munka (holott az Institutiók mellett sem teljesség, sem rendszer dolgában szóba sem jöhet, eredetiséggel pedig, a Luther nyomain járván épen úgy, mint az Institutiók, egyáltalában nem bír többel a Kálvin igazi remekénél), elhagyta „az eredeti alapot“, ez a Kálvin — mondom — nemcsak annyit tudott a Pál theologiájából, hogy ez az apostol a *róμος*-t, meg a *πίστις*-t ellentétbe állította, hanem még azt is, amit Pál Gal. 3, 24-ben mond, hogy t. i. a törvény *παιδαγωγος εις χριστόν* vala. Nem ok nélkül jött a történelem folyamán előbb a foedus legis, azután a foedus gratiae uralmának az ideje. Amaz előkészítője volt emennek. A hit által való megigazulás föltétele, gyökere a büntudat, mely a törvény által vagyon. „Boldogok a gyászolók, mert azok megvigasztaltatnak“ (Máté 5, 5.). Előbb az átok, azután az átoktól való megszabadulás hit által és a szabadságban való megmaradás lélek által. A foedus operum és foedus fidei emez organikus összefüggését tartjuk mi szem előtt, a kik a disciplina szükségességéről vagyunk meggyőződve.

A törvény és a hit álláspontja tehát különböző, de történelmileg és lélektanilag szorosán összefügg. Egyik a gyökér, a másik a lombzat, egyik az ág, a másik a gyümölcs. Mit akarunk hát mi a disciplinával? *A legalis állásponton visszamaradt embert, a ki a keresztyéni nevet méltatlanul viseli, a legalis álláspont paedagogiai eszközeivel a fides álláspontjára óhajtjuk vezérelni, átnevelni, hogy ne viselje méltatlanul a Krisztus királyi nevét.* Ezért hangsúlyozom én, hogy a fenytéki büntetések *javitási eszközök*. A legalis álláspont eszközeire akkor nem volna szükség, ha minden keresztyén egészen az evangéliom magaslatán állana. De a dolog nem úgy van. Sőt igaz, a mit Tertullian mond, hogy nincsen olyan jó ember, a kiben valami rossz ne volna (valamint nincsen olyan rossz, a kiben jó ne volna). Nincsen olyan hívő, a kiben valami legalismus ne lappangana. És ezt maga Idvezítőnk tudta a legjobban, midőn a jóknak túlvilági jutalmat, és a rosszaknak túlvilági büntetést ígért. Ha L. G. úrnak horrendum a fegyelmi eljárás: tépje ki a bibliájából mindazokat a helyeket, a melyekben Idvezítőnk a büntető igazságról beszél. De tépje ki magából is, meg én belőlem és valamennyiönkből, a kik szentek nem vagyunk, az utilitarismus csiráját. Senki jobban nem gyűlöli az utilitarismus bölcsészetét és gyakorlatát, mint én; de őszintén bevallom, hogy a töviset még nem tudtam gyökerestől kitépni magamból, valamint L. G. úr se tudta kitépni magából. Vagy nem

a legalismus önzése az, hogy ő engem élesen támad? Bizony csak az; valamint az is az, hogy én nem tudtam megállani, hogy ripostot ne vágjak. Mivel mindnyájunkban ott van a fides mellett a lex, az új ember mellett az ó ember: föltétlenül szükség van a disciplinára. Nem az új embernek van rá szüksége, hanem az ó embernek is. Sohase felejtjük el tehát, hogy annak, hogy mind az ó, mind az új testamentomban egymás mellett van a lex és a fides (csak hogy az ó-ban amaz, az újban emez uralkodik) gyakorlati és lélektani alapja van. A szó szorosabb értelmében vett evangéliom szeleme a disciplinát csupán akkor zárná ki, ha kizárná a szó szorosabb értelmében vett törvényt. Am akkor a természetben is gyökér- és törzs-nélküli lombokat látnánk a levegőben lógni.

A mi a Máté 18, 17 kk.-beli rendelkezést illeti, az a mi Urunknak épen olyan legalis állásponton álló (az Ur a mi javunkért helyezkedett, mint böles paedagógus, erre az álláspontra) nyilatkozata, mint pl. a Máté 25-beli eschatologikus beszéd. Egyetlen valamire való exegéta sincs, a ki azt mondaná, hogy ez a hely az excommunicatiót nem *involválja*. „*ἔστω σοὶ ὄστρεο ὁ θρῆνός*“. Teljesen világos. Tény, hogy az Ur itt azt is mondja, hogy ne nézd azt a makacs rossz embert semminek, mert az Ur előtt a pogány nem volt semmi, nem volt eb, mint a farizeusok előtt (a Máté 15, 26-beli nyilatkozatról szükségtelen mondani, hogy az csak *próbára tevés* céljából hangzik el, vagy, mint R. Stier mondja a „Reden des Herrn Jesu“-ban: az „Anhangen und Ansehmiagen, das Gehören zu den Menschen und der Familie“ jelzésére); de az is bizonyos, hogy az *ἔθρῆνός* nem tagja a gyülekezetnek és így az excommunicatio veleje itt van. Föltétlenül igazsága van tehát Kálvinnak, midőn Instit. IV. 12, 2-ben ezt a helyet így magyarázza: „Si ne sic quidem frangatur, sed in sua nequitia perseveret, tum jubet tamquam ecclesiae contemptorem, a societate fidelium abdicari“.

Hivatkozhatnám még a Conf. Helv. II-ra és a Cat. Heid. 85. kérdésére, de tökéletesen elég, hogy az Ur világosan megrendeli a közösség felbontásáig menő disciplinát. A mi *symbolicus* könyveinket annyiban mindenesetre figyelemre méltóknak tartom, hogy szerzőik és a mi ez iratokat elfogadó őseink, sőt mai egyházunk is eképen értelmezik ezt a szentirati helyet. A tudomány szabad és a szentírás alapján tökéletesen jogosult az egyházi tanok vizsgálására és tovább fejlesztésére, mindazonáltal jól esik a gyarló epigonnak, ha egy társaságban látja magát a régi nagyokkal. Mi pedig, még azok is, a kik nem tartják magokat — túlságos önérzetükben — azoknak, szerény epigoncskák vagyunk mindnyájan.

Ne értsen félre L. G. úr, nem kívánom én, hogy az emberi auctoritások előtt vakon meghajoljon, hiszen nem vagyok jezsuita, noha szives volt is annak nevezni ki. Barátja vagyok a lelkiösmereti szabadságnak; de attól, a ki az ősök nyomait elhagyja, ugy-e bár megkivánhatom és megkivánhatja mindenki, hogy a maga nézetét alapos érvekkel támogassa. Én is érvekkel igyekszem ott előállani, a hol „a megszentelt előítélet“ (Madach) bolygatni merészelem. Az ön ide vonatkozó érvei azonban egyáltalában nem meggyőzők. Ezért állunk szemben egymással.

Azt a megjegyzését, hogy református alapon épen semmi disciplinának nincs helye, mint a történelmet teljesen ignoráló állítást, cáfolatra nem tartom érdemesnek. A nagytiszt. Szerkesztő úr is bizvást mellőzhette volna, mert nincsen olyan szakember, a kinek az

ilyesmi hallatára minden hajszála ég felé ne állana. Talán a református szempont még sem egészen egy a Melanchton szempontjával? Szegény lángeszű, nagy Kálvin te, a te legnagyobb dicsőséged a libertinismus ellen való heroikus küzdelmed, csak hogy te, mikor az excommunicatióig menő disciplina fegyverét a kezedbe vetted, a „református szempont“-ot nem vetted figyelembe. A hol, mint reformátor, legnagyobb voltál, ott pápistának mond az ivadék! Kálvint a disciplináért az utcán lepökték, kövel dobálták, ruháit letépték, az ebeket ráuszították, nemcsak halálra keresték, hanem meg is gyalázták a genfi „contra disciplinans“-ok, Kálvint, a ki az Instit. III. 8, 8-ban ezt írja: „*ingenuis naturis acerbius est contumeliam, quam centum mortes pati*“ És most kisül, hogy ez a szegény tévelygő Kálvin nem a Krisztus gyalázatát szenvedte, hanem az ostoba legalismusét

L. G. úr azt is mondja, hogy a disciplina alattomoságot, szinlelést, titkos bűnöket honosít meg. Téved azonban, ezeket nem kell még ezután honosítani meg, hiszen virágjokban vannak. Nincs kizárva, hogy némelyekben a szigorú fegyelmi eljárás hatására e bűnök még fejlődnek; de „abusus non tollit usum“. A disciplina hatalmas eszköze a bűnök kiirtásának. A történelem bizonyítja. Lavaleyé hirdeti és ebben igaza is van, hogy a protestáns népek erkölcsiség dolgában felettük állanak a róm. kath. népeknek. És e dolognak előidézője a Krisztus evangéliumának tiszta és intenzív hirdetése mellett kétségtelenül az a horribilis disciplina volt. Mert a mi disciplinánk egy kicsit komolyabb és moralisabb volt, mint a Péter-utódoké. Disciplina nélkül egy század alatt mi is utólérjük a pápista népeket az erkölcsi parallsisben. Vagy nem látja ön, hogy disciplina nem léteben, milyen szemérmetlenül kevélykedik a bűn a piacokon és rontja meg a rossz példa mérgével még a jobbkat is? Bár minket is fegyelmeztek volna, mikor ifjabb korunkban magunkat fegyelmezni még nem tudtuk! És némelyik, sőt sok embernek soha sem nő be a feje lágya. A gyermekeknek paedagogusra van szükségük, olyanra, mint az a horribilis disciplina.

Az „egyes presbytériumokról“ pedig ne méltóztassék olyan megvetőleg nyilatkozni. Ha más nem: az E. T. 27. §-a megmagyarázza önnek, hogy mi azoknak a presbyteriumoknak a jelentőségük. A presbytérium az alkotmányos szabadság maga a pápistaság ellenlábasa. Ha jesuita volnék: én is kicsinyelném a presbytériumokat De jesuita én nem vagyok.

Kálvin e szavaira hivatkozom végül: „quia non nulli, in odio disciplinae, ab ipso quoque nomine *abhorrent*, hi sic habeant: si nulla societas, imo nulla domus quae vel modicam familiam habeat: contineri ni recto statu sine disciplina potest: eam esse multo magis necessariam in ecclesia, cuius statum quam ordinatissimum esse decet. Proinde *quemadmodum salvifica christi doctrina anima est ecclesiae, ita illic disciplina pro nervis est*“. (Instit. IV. 12, 1.) Ilyenformán mégis csak igaza lesz tán annak a szűkkeblű törvénytudósnak (E. T. 27. §. 1.), amelyik azt mondja, hogy az egyháztanács (a Kálvin „senior“-ainak gyülekezete) a vallásosság és közerkölcsiség hanyatlását egyeseknél úgy, mint családoknál célszerű *egyházi eszközökkel erélyesen* gátolja meg? Bizony nincs abban az egész törvénykönyvben ennél becsesebb gyöngy.

Egyébiránt béke vélünk. L. G. úr is vágott engem én is vágtam őt. Kvittek vagyunk. Az a földolog, hogy az igazság győzzön.

János Zoltán.

TANÜGY.

Medve Kálmán újabb alapítványa az ev. reform. tanítóképző intézetünk részére.

A főtiszteletű és méltóságos egyházkerület múlt évi november hóban tartott közgyűlése jegyzőkönyvi 292. szám alatt tudomásul vette és küldöttség által megköszönni határozta, a mint lapunkban is közöltük annak idején, dr. Medve Kálmán úr és neje Onody Ilona urnő ev. reform. tanítóképző intézetünk részére tett szép alapítványát, mely szerint debreceni házastelküket 32000 korona értékben a főiskola birtokába bocsátják át oly módon hogy 12,000 koronát fizessen ki a főiskolai pénztár nekik, 20,000 korona pedig dálnoki és mezőmadarassi Medve Kálmán és neje szentmártoni Onody Ilona név alatt örök alapítványul kezelgetve, a debreceni ev. ref. tanítóképző intézet, illetőleg annak ifjúsága segélyezésére fordítassék a későbbi kiállítandó alapító levél szerint. Ez alapító levél azóta elkészült s bemutatván a főiskolai gazdasági tanácsnak, attól elfogadtatott. Az ajánlattétel és az alapító levél elkészülte között eltelt időben a főiskolai pénztárra és a kifizetett célra nézve ama minden esetre előnyös változás állott elő, hogy dr. Medve Kálmán úr házáat eladta s az alapítványul felajánlott 20000 koronát arra első helyen bekebelezéssel, mint 6%-kal kamatozó tőké, biztosította s így alapítványa már a következő évben életbe lép. míg előzőleg tett ajánlata szerint csak akkor lépett volna életbe, mikor a ház saját jövedelméből a készpénzben kifizetett 12000 koronát letörleszti. Sőt mivel a kegyes alapító házáat nem 32, hanem 34 ezer koronáért adta el, az ár különbözetet, két azaz 2000 koronát, a főiskolai pénztárba készpénzben befizette és újabb alapítványul tette le, kiskorukban elhalt Sándor és Ernő gyermekei nevére és emlékére, jó tanuló és magaviseletű szegény tanítóképezdei tanulók segélyezése céljából.

Dr. Medve Kálmán úr e szerint 3 rendbeli alapítványt tett a közelebbi időben tanítóképző intézetünk részére. Elsőt (2000 koronát) néhai édes anyja, özv. Medve Dánielné, Koroknay Katalin; 2-ikat (20000 koronát) a maga és neje; 3-ikat (2000 koronát) kiskorukban elhalt két fia nevére és emlékére.

Református iskolaügyünk, közelebről népvételeink nagy érdekeit és feladatait szíven viselő, egyházat és hazát igazán szerető s hű szeretetét tettekben nyilvánító nemeslelkű férfiú, ép úgy, mint fenkölt gondolkodású neje valóban méltók minden igaz magyar református ember elismerésére és tiszteletére. Hálát s köszönetet érdemelnek különösen debreceni ev. reform. tanítóképző intézetünk és annak tanulóiról részéről, kiknek ez idő szerint ők a legnagyobb jöltevők.

KÖZÉLETÜNK.

Liturgiai összhang és egyöntetűség.

(A beregi egyházmege „tiszaháti lelkészi értekezlete” jelen értekezést magáévé téve, felhívta értekezőt a „Debreceni Protestáns Lap”-ba való beküldésre.)

(Folytatás.)

Az UrvacSORA kiszolgáltatásának módjait szerettem volna fokozatosan kimutatni az első századtól kezdve. minő változás jött be a 2-ik századba és 3-ikba, később a 4—5. századokba midőn már rendszeres kiszabott

formulákkal találkozunk, ezt azonban feleslegesnek tartom részben azért, mert úgy is ösmerjük mindannyian az egyháztörténelem lapjairól részben pedig azért nem pertraktálok, mivel az igen tisztelt kör tagjainak nagybecsű türelmével visszaélni nem szeretnék, ugyanazért csakis a jelenről szólok kijelentvén mint köztudomású dolgot, hogy ev. ref. egyházunkban az UrvacSORA kiszolgáltatás sincs *egyöntetűleg*. Ezen sakramentomunknak kiszolgáltatását sem végezzük egyformán. 14 éve lesz nemsokára hogy részben mint segéd és helyettes majd rendes lelkész munkálkodom a nekem adatott kevés talentommal az Urnak veteményes kertjében, 14 év alatt különböző egyházakban fordultam meg részben mint hallgató, részben mint cselekvő egyén és tapasztalni kénytelenítettem az egyöntetűtlenségnek keserű fanyar ízét. Igazán bátran elmondhatjuk, hogy csak egy egyházmegeben sem látjuk meg a cultusban az egyöntetűséget, a teljes és tökéletes egyformaságot. A hány ház annyi szokás, a hány falu annyi törvény. Egyik egyházban a lelkész az egész gyülekezettel közvetlen a rendes isteni tisztelet után imádkozik, s megkezdi azt a szertartást a mi nem összefüggő a másikkal. A hívők egy része mert UrvacSORÁVAL élni nem akar nem imádkozik s legtöbbször megbotránkoztatja azt, ki szíve teljességéből akar a szent jegyekben részesülni.

A másik egyházban egy énekverssel van elválasztva az UrvacSORA a rendes istentisztelettől és az UrvacSORÁHOZ szorossan tartozó bűnbánati ima, agenda kérések, szereztetési igék stb. a szentasztalnál mondatnak el, egyik egyházban egyszerre áldatik meg a kenyér és bor, másik egyházban külön áldatik meg a kenyér külön a bor. És csak a mindenható Isten tudja, hogy ezeken kívül még minémű sallangok is vannak, mint p. u. az egyes hívekhez külön-külön intézett beszédek, másik egyházban a nem és kor szerint áldó beszédek.

Birálgatni én egyiknek is másiknak is helyes vagy helytelen voltát nem akarom, engedjenek meg azonban nekem a kör tagjai ha kijelentem, miszerint én annak vagyok a barátja, hogy mindeneket az Urasztalánál végezzünk, külön áldjuk meg a kenyeret, külön a bort. Így van ez megírva a szentírásban is. Nem az mondatik ott, vette Jézus a kenyeret és bort, hanem *vette a kenyeret és hálákat adván megszegte* és ezt mondta vegyétek egyétek“ stb. ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. *Hasonlatosképen a pohárt is vette* minnek utána vacsorált volna. stb. Vette tehát előbb a kenyeret „hálákat adván“. *„Hasonlatosképen a pohárt is“.*

Igaz hogy mindezzel idő telik, sőt néhai Fördös Lajos-féle agendában a megjegyzések között azt olvashatjuk hogy ő az ily cifrázgatásnak nem barátja, Lehetnek az életben lelkésztársaink között igen sokan. kik hasonlóan gondolkoznak de vannak oly lelkészek is kik ellentétes álláspontot foglalnak, és én is ép azokhoz tartozom kik a kenyérnek és bornak külön-külön megáldásában cifrázgatást nem látnak, hanem igenis látnak szövegszerűséget. És bizony igen megszívelendő, hogy nekünk van-e okunk változtatni azon, a melyek megírtak a mi tanúságunkra, nagyon meggondolni való, hogy valyon van-e szabadságunk adatva arra, hogy változtassunk a szentírásnak ide vonatkozó teljes szövegén, vagy ha nem változtatunk is, de nem úgy cselekszünk amint elibünk Pál apostol megírta, úgy a mint az Ur Jézus „emlékezetére“ cselekedte.

De ha tulajdonképen azon szempontból indulunk is ki, hogy „cifrázgatunk“ még így is szükségesnek látom azt, mert hát legtöbbször kinek predikálunk mi? kinek szolgáltatjuk ki a szentvacSORÁT? kikkel foglal-

kozunk legtöbbet az életben? Valyon nem a köznéppel-e? És valyon mit tapasztaltok igen tisztelt kartársaim? Valyon nem azt, hogy a legszebb predikációjukon legyen bár az a szó legszorosabb értelmében véve gyönyörű eloquentiával elmondva is, a hívek morpheus karjaiba dobják magukat s gyönyörű szépen átaluszzák a fáradsággal megírt és betanult egyházi beszédöket. Igen mert puritánizmusunk igen is puritán, s „pókhálóval bevont, százados meszelést sirató, sok helyen szégyenletes templomainkban sok van, igen sok az értelemre, kevés vagy épen semmi az érzékiségre* adva. Ha tehát kissé cifrázgatnánk is hiba esett-e az autonomiánkon vagy a Helv. Confession. Én azt hiszem nem, csak hogy vigyázzunk nehogy a szabadságból szabadosság legyen. Azt tapasztaltam rövid lelkészi szolgálatom alatt, hogy köznépünk általában a ceremóniáktól nem idegenkedik sőt határozottan szereti és épen egyik oka, hogy köznépünk kitér a ceremóniásabb egyházba. Vessünk egy pillantást luteranus testvéreink isteniszteletére, látni fogjuk, hogy a hívek figyelme sokkal lekötöttebb mint nálunk, hol egyedül csak az értelmet foglaloztatjuk. Tapasztaltam azt is, hogy mind azokon a helyeken a hol a textus felvétel előtti éneklés szokásban van egyszerű népünk figyelmét jobban leköti az egyházi beszéd, figyelmesebb hallgatókra találunk mint ott, a hol az egyházi beszéd előtti éneklés nincs. Igen, mert az énekléssel, hol a nép cselekvőleg működik felébresztetett a közfigyelem. A kenyérnek és bornak külön megszentelését, ha még cifrázgatás lenne is feltétlen szükségesnek tartom. Szükségesnek, és lényegesnek, mert így állunk az evangy. alapján, így követjük a szentírás szavait. Mi tehát kik így cselekszünk helytelenül nem járunk el, mert tulajdonképen így kellene lenni az egész ker. világban.

Egész más nézetem vagyok a három „megszokott“ kérdésre vonatkozólag. Az a megszokott kérdés — engedjenek meg uraim, ha kimondom — nagyon megszokott, sőt több, nagyon elavult. Szükséges-e az, mint nyilvános bűnbevallás avagy nem? Nem forsirozom, nem kutatom. Ám ha megvan, legyen meg ezután is, de hitelveinkből akkor a mai kornak megfelelő kérdéseket kell használatba venni, melyre mindenki jó lélekkel reá mondhasa: én hiszem és vallom, mert igen félek, úgy járunk, mint egy igen tisztelt tanácsbíró lelkész, kinek a három megszokott feltett kérdésre a gyülekezet „nem hiszem és nem vallom“-mal válaszolt. Használhatnánk pl. a tiszáninneni egyházkerületben szokásos kérdéseket.**

(Vége köv.)

Lánczy József,
csorodai ev. ref. lelkész.

A tiszántúli ev. ref. tanáregyesület közgyűlése.

A tanáregyesület mezőtúri közgyűléséről lapunk múlt számában megkezdett tudósításunkat a következőkben egészítjük ki.

Az elnöki megnyitó beszéd és az üdvözlések után

* Nohát „érzékiségre“ nincs is szükségünk, hanem érzelmre, izlésre, csinra igenis van. Szerk.

** No már itt nem vagyunk egy nézetem. Azt megengedjük, hogy a kérdéseket modernebb formába lehet öltöztetni, de feltétlenül szükséges, hogy ez átalakított kérdéseknek az az evangéliumi igaz értelme legyen. A mi a mostaniaknak van! A ki azokat az igazságokat nem hiszi, az nem keresztyén! Ezzel legyünk tisztában. Valamint legyünk tisztában azzal is, hogy a nyilvános bűnvallomásnak e szertartásban roppant nagy jelentősége van, amennyiben ez a nyilvános bűnvallomás a pápista gyónásnak az ellentéte, tehát szó sem lehet arról, hogy ezt valamikor elhagyjuk. Szerk.

S. Szabó József, az egyesület buzgó és lelkes jegyzője olvasta fel jelentését, a melyben hű képét nyújtja az egyesület munkásságának és sikereinek s a tankönyvek dolgában elérendő egyöntetűségeire hívja fel az egyesület figyelmét.

A jegyző jelentése.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Huszonkét évi fennállása óta most másodizben tartja egyesületünk közgyűlését Mezőtúr vendégszerető falai között. Első izben 19 évvel ezelőtt, 1881-ben tanácskoztak itt egyesületünk buzgó tagjai.

Az azóta lefolyt, közel két decennium alatt oly lényeges változások történtek úgy e nemes városban, mint általában középiskoláink és egyesületünk életében, hogy ma szinte más világ tárul fel előttünk. Akkor még itt az elemi iskolával egy fedél alatt egy hat osztályú kis gymnasium teljesítette közműveltségi, felekezeti és hazafias missióját, hathatósan, de szerény eszközökkel, ma ime e díszes, külön épületben egy jól felszerelt, megkétszerezett tanerőkkel ellátott s a jövő virágzás minden föltételeit magában foglaló 8 osztályú teljes főgymnasium működik e dicső múltú, népes és fényes ref. egyház kebelében.

Akkor a tanárok és családjaik jövő sorsának gondjaitól és aggodalmaitól sarkaltatva még csak szerény alapjait rakta le egyesületünk a tiszántúli ref. középiskolai tanárok nyugdíj- és gyámintézetének, ma egy hatalmas, országos intézmény biztosít mindnyájunknak nyugalmasztatás s családunknak halál esetén olyan ellátást, a minőre akkor a létellel küzdő kisebb gymnasiumaink tanárai talán még gondolni sem mertek.

Akkor még, bár az egységesítő zsinati előmunkálatok már előrevetették árnyékukat, partialis egyházkerületi tanterv alkotásának munkálataiba folyt be egyesületünk, ma egységes, országos tantervek teszik egyöntetűvé a középiskolai tanítást s hozzák közel egymáshoz hazánk bármely részében létező gymnasiumainkat, sőt e tanterveknek már revisiójával kell foglalkoznunk.

Akkor még az egyházkerületünkben lévő reform. középiskolák rendezése s egymással szorosabb viszonyba hozása végett a középiskolákra felügyelő s csak nem régen alakult egyházkerületi tanács működésének megkezdését sürgette egyesületünk, ma kebelbeli gymnasiumaink- és felsőbb leányiskoláinkra vonatkozólag nemcsak egy, a változott viszonyok szerint újra szervezett egyházkerületi tanügyi bizottság működik, hanem amellet még az egyházkerület külön gymnasiumi felügyelői állást is rendszeresített.

Akkor még csak óhajítás tárgyát képezte a közgyűlésen, hogy egyesületünk tagjai a célnak megfelelő, prot. szellemű tankönyveket készítsenek, ma a tankönyvek készítése megfelelő szabályok által körvonalozva határozott céljai közé tartozik egyesületünknek.

Ime t. közgyűlés! nagy vonásokban a különbség a 19 évvel ezelőtti és mostani állapotaink között azon tárgyakra nézve, amelyekkel akkor mezőtúri közgyűlésünk foglalkozott. Ez a különbség adja egyuttal a magyarázatot akkori és mai közgyűlésünk tárgysorozatához, azon eszmékhez és gondolatokhoz, amelyek akkor foglalkoztatták, és ma irányítják egyesületünket.

De, habár a tanügyi viszonyok lényegesen változtak is, érzésünk mindig állandó maradt. Állandó a buzgóságban az emberiség nevelése körül r. f. egyházunk javára s magyar hazánk boldogítására és állandó a szeretetben, a mely bennünket közös hivatásnak élve és közös, nagy célt szolgálva, összeköt.

Ez a buzgóság és szeretet tartja fenn egyesületünket s ez gyűjtött össze most is ide a mezőtúri egyház szives meghívására lekötő vendégszeretettől övezve ily szép számmal össze bennünket. Csakis a kölcsönös összetartozandóság eleven érzése és hívő ápolása biztosíthatja egyesületünknek hatását a saját körében s adhat neki súlyt és fontosságot a tanügyi hatóságok előtt. Sőt ez nyeri meg számára — a mi a felekezeti tanárookra nézve nem csekély jelentőségű — a prot. közönség rokonszenvét és támogatását is. Büszke örömmel mondhatom el, hogy egyesületünknek eme rokonszenvből mindig bő rész jutott s hogy körültekintő tanácskozásainak úgy a saját körében, mint azontul is ritkán maradt el kellő sikere.

Erről tanuskodik a közelebbi múlt esztendő is.

Egyesületünk ajánlotta a tanárkarok figyelmébe az *iskolai emlékünnepek* rendezését. A mindenütt megtartott hazafias emlékünnepeken kívül — a múlt évi értesítők szerint — külön ünnepélyt rendeztek *Máramaros-Szigeten* Szilágyi István, *Hajdu-Böszörményben* Jaksics és Karap-Borbély Róza, *Mezőtúron* Kiss Sándor, Bede Lajos és Bodolay László emlékezetére.

Sürgette egyesületünk a *vallás-erkölcsei nevelés* intenzívebbé tételét, sőt legközelebbi közgyűlésén célra-vezető módokat is ajánlott arra nézve. Örvendezve jelenthetem, hogy kerületünk középiskolaiban, főleg a rendszeresített vallás- és hittanórák, a növendékek vallás-erkölcsei nevelése körül eddig szokatlan buzgóságot fejtenek ki. Nagyobb súlyt helyeznek a bibliára és énekekre, ifjúsági és gyermek-isteniszteleteket tartanak s a *reformáció emléknappját* legközelebb már mindenütt megünnepelték s a konvent a tiszáninneni egyházkerület indítványára már ez évben kötelező iskolai ünneppé teszi e napot. Egyesületünk központi választmánya, a múlt közgyűlés határozata értelmében, fölterjesztést intézett az egyetemes konventhez az *ifjúsági isteniszteletek* tartásának általános elrendelése és az énekeknek az oktatás céljaira hasznos tartalmi feldolgoztatása ügyében. Fölterjesztésünk a jövő héten tartandó egyetemes konvent ülésén fog tárgyalatni. Ugyancsak a vallásos érzés fejlesztése végett, szintén múlt közgyűlésünk határozata értelmében, fölirt központi választmányunk a konventhez, hogy az iskolák falain elhelyezendő alkalmas, hazai *egyház-történelmi szemléltető képek* előállítására ügyében tegye meg a szükséges lépéseket. Reméljük, hogy kérelmünk elől a konvent nem zárkózik el!

Mostani közgyűlésünkkel kapcsolatban hasonlóképen középiskoláink vallás-erkölcsei nevelésére bizton várható üdvös hatás céljából központi választmányunk a *vallás- és hittanórák külön szakértelmezését* — egyesületünk fennállása óta e nemből már harmadikát — hívta össze, s tüzött elébe egészen aktuális vitatételeket. Az értekezlet tanácskozásai elé nagy várakozással tekintünk annyival inkább, mivel az iránta nyilvánuló, széleskörű érdeklődésre, s egyéb biztató jelekre tekintettel hinnünk lehet, hogy megállapodásai a küszöbön lévő konventi tanterv-revisiójára is befolyással lesznek.

A *konventi tanterv-revisiójára* több irányban is kívánt egyesületünk felolvasásaival s kifejesett nézeteivel hatást gyakorolni. Az 1898-ik évi kisújszállási közgyűlésünknek legfőbb tárgyát éppen a konventi tanterv-revisiójáról tartott magvas felolvasás s az ennek alapján kifejlődött eszmecsere képezte. Legközelebbi közgyűlésünknek pedig összes felolvasásai s az azokhoz fűzött megjegyzések és felszólalások érintették a tervbe vett tanterv-revisiót. Mindezek feltalálhatók kiadott év-

könyveinkben s remélhetőleg az irányadó szakemberek és döntő szaktestületek figyelmét sem fogják kikerülni. Ugy gondolom, hogy mikor egyes tanárkaraink a tőlük kívánt revisionális munkálatot készítették, szintén tekintettel voltak egyesületünk tanácskozásaira és állásfoglalására, a debreceni gymn. tanári kar legalább ezt eselekedte.

A tantervről, szoros láncolat útján, a *tankönyvekre* kívánom fordítani a t. közgyűlés becses figyelmét. Lépést tett egyesületünk arra nézve, hogy tankönyv kiadványainak sorozatát méltó módon kezdje meg. Fájdalom, óhajításunk e részben, mint közgyűlésünk tárgyalásainak későbbi folyamán látni fogjuk, nem teljesedett. De ez ne csüggedjen el bennünket, mert egyesületünknek a tankönyvek kiadására vonatkozólag általánosan felismert, határozott hivatása van. Hogy a nem ritkán gyors felületességgel, gyakran üzletszerűleg készülő középiskolai tankönyvek legnagyobb része nem abban a szellemben van írva, a melyben mi óhajtjuk, tudvalevő dolog. A mai szabad verseny mellett gomba módra szaporodnak ugyan a tankönyvek, de alig van közöttük egy néhány, mely tekintélyre tenne szert és általános elterjedésnek örvendene. Igazán elriasztó az a tarkaság, a mely a tankönyvek használatában nemcsak az összes hazai középiskolákban, hanem a szorosan egy felügyelet alatt álló pl. ref. gymnasiumokban is mutatkozik. Ez a sokféleség birt egy honatyát arra, hogy a közoktatásügyi miniszterium idején költségvetése alkalmával nyilvánosan szót emeljen a szabadverseny ellen és állandó tankönyvek megszabását sürgesse.

Ha a tudomány szempontjából ilyen megszorításnak barátai nem vagyunk is, arra mégis törekednünk kell, a mit a mezőtúri gyűlés már 19 évvel ezelőtt sürgetett, s a mit a karcagi értesítőben kifejezve most is olvasok, hogy t. i. kívánatos mint általában mindenben, úgy a kézikönyvek dolgában is lehetőleg egyöntetűsége jutni. Mert, hogy csak a prot. szellem szempontjából első rendben fontos *történelmi tankönyveket* nézzük, kerületünk 10 gymnasiumában a III. osztályban Baróti-Csányi könyvét 7 helyen, Batizfalvyét, Vargáét és Makláriét 1-1 helyen használják; a IV.—VII. osztályban Szilágyiét 4, Ribáriét 3, Kiss Lajosét 2 és Mangoldét 1 helyen; a VIII. osztályban felerészben Vargáét, felerészben Mangoldét használják. Általában gyakran változnak a tankönyvek és — ami sajnós — nem vagyunk kellő tekintettel a prot. szerzőkre és a prot. tankönyvkiadó vállalatokra. Ily viszonyok között egyesületünk a maga nagy szellemi erejével, kiterjedt körével és erkölcsi súlyával tankönyvirodalmunknak s általa prot. iskoláinknak határozottan szolgálatokat tehet. Magánvállalatok útján különben egyesületünknek több tagja készített az elmúlt évben tankönyvet.

A *tudomány mívelésében* is számosan tüntek ki egyesületünk tagjai közül részint irodalmi úton, részint felolvasások által adván jelét képzettségüknek és terjesztvén a tudományt, a mi egyesületünknek szintén egyik célja. Felolvasások tartásáról tesz említést néhány értesítő, egyszersmind ily alkalmakkor is a közeli intézetek tanárai között fennálló *testvéries, szives viszony* kimutatásáról. Egyik igazgató tagtársunk ezen szép sorokat írja jelentésében: „a testvérintézetek koronként nyilatkozó figyelmét sohasem hagytuk viszonzatlanul”. Tudom, hogy ha máshol nincs is megírva, de így tettek a mi kedves tagtársaink mindenütt. Valóban ez a szives viszony az az éltető forrás, a mely nélkül egyesületünk élete elszáradna. E jó viszony ápolására s ennek ki-

mutatásául a közgyűléseinken való szives részvételre kérte központi választmányunk is a tagtársakat.

Határozathoz kötött függőben levő ügye egyesületünknek a *vasuti kedvezményes jegyek* megnyerése érdekében indított akciója. E tekintetben az egyetemes konventtel együtt kénytelenek vagyunk egyelőre figyelő és várakozó álláspontot foglalni el. De felemlitem, hogy e részben itt-ott sikerrel biztató jelek mutatkoztak. Jelen közgyűlésünkre, mint mindig, úgy most is kész-közölte központi választmányunk a vasuti kedvezményes igazolványokat.

Egyesületünk nevében ez évi február havában melegen üdvözölte az elnökség *dr. Beöthy Zsoltot*, társulatunk tiszteletbeli tagját, abból az alkalomból, hogy őt a Kisfaludy-Társaság diszes elnöki székébe emelte a legelső magyar szépirodalmi társulat egyhangú közbizalma. Az üdvözlésre Beöthy szép levéllel válaszolt, melyet, mint általában egyesületünkre vonatkozó minden fontosabb ügyet, a Debreceni Protestáns Lapban tettünk közzé.

Egyesületünknek jelenleg van:

tiszteletbeli tagja	6,	mult évben volt	5
alapító	" 17,	" " "	17
pártoló	" 34,	" " "	34
rendes	" 146,	" " "	146

összesen: 203, múlt évben volt 202.

Uj, rendes tagokul jelentkeztek: *Benkó Imre* nagykőrösi, *Zombori Andor* sárospataki, *Sáfrány Lajos* debreceni, *Majthényi Endre* és *Bagothay Sámuel* szatmári tanárok és *Gulyás János, ifj. Imre Sándor* tanárjelöltek; pártoló tagul *Gyórfy József* hódmezővásárhelyi lelkész.

Kiléptek: *K. Hajdu Lajos, dr. Móricz Károly, Abrahám István.*

Pulvis et umbra sumus. A porok közé is megtértek közülünk néhányan, a kikre most fájó érzésekkel gondolunk. *Gergely Károlyt* a múlt év augusztusában ragadta el a halál. Egyesületünk lelkes megalkotói közt ő volt talán a leglelkesebb. Két évig jegyző, azontul buzgó köztág. Nemes szív, szép lélek, képzett elme veszett el benne, sed non omnis mortuus est, multaque pars sui vitabit Libitinam. Temetésén egyesületünk képviseltette magát. Hálás emlékezetét mai közgyűlésünkön újítjuk fel. Sit tibi terra levis! Kidőltek még sorainkból már e folyó évben: *Tóth Dániel, Sulcz Endre* és *Sólyom Lajos*. Virasszon felettük a kegyelet és szelid emlékezet virága!

Mi pedig, a kik még itt maradtunk az élet küzdelmei között, folytassuk a nemes harcot, a melyre jutalom vár.

„Csak előre csüggedetlen!” (Madách).

A jelentést a közgyűlés tudomásul vette.

A pénztárnok jelentése.

Ezután *dr. Gulyás István* egyesületi pénztárnok tette meg jelentését a pénztár állapotáról. Rendszeres számadást most még nem terjeszthet a közgyűlés elé, mivel a pénztári év június 30-án végződik. Örömmel jelentheti azonban, hogy a rendes tagok száma szépen szaporodik s hogy bár a tagsági díjak jó része még kint van, már az eddig befolyt bevételek is fedezni fogják az évi kiadásokat.

Gergely Károly emlékezete.

Következett *Kovács Lajos* tanítóképezdei igazgató emlékbeszéde *Gergely Károly* felett, a melyet a program szerint *Sinka Sándor* főgymn. igazgatónak,

az egyesület alelnökének kellett volna megtartani, de őt ebben közbejött betegsége megakadályozta. *Kovács Lajos* a baráti szeretet elegiakus hangján idézte fel iskolai és egyházi közéletünk nemes alakjának emlékezetét, élénk színekkel festve küzdelmes ifjúságát, munkás életét és korának iskolaügyi viszonyait. Az emlékbeszédet, a melyet a közgyűlés elismeréssel fogadott, közölni fogjuk.

A franciák latin nyelvi oktatása.

Ezután *Fejér Lajos*, a mezőtúri főgymnasium igazgatója tartott felolvasást a *franciák latinyelvi oktatásáról*. Ismerteti az Instructionban és a Programban lefektetett alapelveket aztán bíráló észrevételek kíséretében bemutatja a francia iskolák munkáját, a melynek eredménye ép oly messze marad a kitűzött ideáltól, mint nálunk, azonban némi tanulságot főképp a stílus-gyakorlatok és fordítások körül mégis nyújt számunkra. A franciák t. i. az auctorok fordítása közben sohasem tévesztik szem elől a nemzeti nyelv és irodalom érdekeit. Ezt a szempontot nekünk is behatóbb figyelem tárgyává kell tennünk s philologiai és irodalmi színvonalon álló fordításra való törekvéssel a classica-philologiai oktatást a magyar nyelvi és irodalmi oktatás szolgálatába kell fogunk.

A felolvasáshoz *dr. Nagy Zsigmond* fűzött észrevételeket. Szerinte helyesebb volna, ha az iskola dolgoiban a németek helyett inkább a franciákat követnők. A franciáknál minden disciplina a nemzeti művelődés szolgálatában áll. Az I. és II. osztályban nem is tanítják a latint, de annál több időt, heti 9, illetőleg 9¹/₂ órát fordítanak az anyanyelvre. Az anyanyelvre való fordításra fektetik a fősúlyt s ebben a németek is követik őket. Ott a classicusok fordítására a legkiválóbb tudósok és írók vállalkoznak, míg a mi ifjúságunk kezén forgó fordítások legnagyobb részben fércmunkák. Osztozik az előadóktól levont tanulságokban.

A közgyűlés az előadónak tanulságos felolvasásáért köszönetet mondott. Az értekezés az évkönyvben meg fog jelenni.

A közebed és a város nevezetességei.

Délben a központi kasinóban gazdag ebéd volt, a melyben a közgyűlés tagjain, mint vendégeken kívül részt vett a megye és a város előkelő közönsége felekezeti különbség nélkül.

Délután különböző csoportokban a város nevezetességeit tekintettük meg: az ev. ref. főgymnasium, az ev. ref. központi népiskola, az állami felsőbb leányiskola épületét és berendezését, az újvárosi új ref. templomot, az agyagipar telepet és az acetylén-gyárat. A főgymnasium és a központi VI. osztályú elemi iskola épületét, mondhatni palotáit a mezőtúriak áldozatkészsége emelte, míg a felsőbb leányiskola pompás épülete az állam gondoskodásának köszönhető, de a város hozzájárult ehhez is tehetsége szerint. Mind a három iskolában a csinosság, rend és tisztaság s a beosztás és berendezés mintászerű.

A vallástanárok értekezlete.

Ugyancsak a közgyűlés első napján délután négy órakor a *vallástanárok* tartottak külön *szakértekezletet*, mely iránt nagy és belső volt az érdeklődés. Erről az értekezlet egyik tagjának tollából a következő tudósítást adjuk. Résztvettek az értekezletben: Elek Lajos, Kovács Lajos, Váró Ferenc, dr. Szabó Aladár, dr. Antal Géza, Bányai Sándor, Barla Jenő, Lic. Rác

Kálmán, Szalay József, Vékony Sándor, Horváth Ferenc, Bagothay Sámuel, Kiss Zsigmond, Sáfrány Lajos, Fazekas Gyula. Rajtuk kívül több érdeklődő. Az értekezlet elnökévé Elek Lajost, jegyzőjévé Fazekas Gyulát választotta.

Az értekezlet első tételét: „Miként lehetne a vallástaniást benső, meleg vallásos nevelésse tenni?” *Bányai Sándor* adta elő. Fejtegetéseinek eredményeképpen a következő javaslatokat tette: 1. Hogy a tanulók megszokják a templomot s a gyülekezettel való közösséget, a mikor csak lehet, vezessék a tanárok a növendékeket a templomba. 2. Télen át ifjúsági istenitiszteletek tartassanak adventtől tavaszig s lehetőleg egyöntetűen történjenek. 3. A confirmáció ünneplyessé és emlékezetessé tétessék. 4. Ifjúsági egyesületek szerveztessenek. — A javaslatok felett hosszú és beható eszmecsere fejlődött ki. dr. Szabó Aladár beszélt főképpen meleg szeretettel és rajongó lelkesedéssel, meg azzal a gazdag tapasztalattal, melyet az evangéliumi tanítás terén szerzett. Az előadó javaslatait általánvéve helyeselték, de az ifjúsági istenitiszteletek tartására nézve határozott időt megszabni nem tartották célszerűnek. Tartassék annyi és akkor, ahány és amikor lehet. A reformáció emléknapijának iskolai ünneppé nyilvánítását egyértelműleg kívánta az értekezlet s e tekintetben fölterjesztéssel csak azért nem élt, mert tudvalevőleg a tisztáninneri egyházkerület fölterjesztésére ez az ügy már most a Konvent elé került.

Az értekezlet 2-ik (Kivánatos-e a vallástaniást központositása két tanítási körre osztás által?) és az ezzel összefüggő 4-ik (Meváltoztatandó-e a gymnasiumi vallástaniást anyaga és ha igen, hogyan?) tételét *Barla Jenő* adta elő. A vallástaniást két körre (alsó 4 és felső 4 osztály) osztását úgy, a mint azt *dr. Nagy Károly* theol. tanár cikkeiben és *Váró Ferenc* a konventi tanterv revidiójára készített szakelőadói véleményében proponálta, hogy t. i. a felső négy osztály vallástani anyaga pusztán csak bővítése és mélyítése legyen az alsó négy osztály anyagának megfelelő sorrendben, ezt a propositiót *Barla Jenő* nem helyeselte, hanem a maga részéről a következő tananyag beosztást javasolta: I. oszt. Az ószövetség ismertetése. II. oszt. Az újszövetség ismertetése. III., IV., V. oszt. Keresztényen egyháztörténet. VI. oszt. Keresztényen hittan. VII. oszt. Ker. erkölcsstan. VIII. oszt. Magyar protestáns egyháztörténet. Alkotmányszervezetünk és egyházi könyveink ismertetése. Ennek kapcsán rendkívül érdekes vita fejlődött kímelyben *dr. Antal Géza*, az egyetemes tanügyi bizottság vallásügyi szakelőadója vitte a főszerepet. Az eszmecsere a késő esti órákba benyult, végre a következő megállapodás jött létre a középiskolában tanítandó tantárgyakra s tananyagra nézve: I. oszt. ószövetség ismertetése, II. oszt. újszövetség ismertetése. III. oszt. Ker. erkölcsstan. IV. oszt. Ker. hittan, kapcsolatban a confirmációra való előkészület. V. és VI. oszt. Ker. egyháztörténet s ennek keretében symbolika. VII. oszt. Ker. hit- és erkölcsstan apologetikai alapon. VIII. oszt. Magyar prot. egyháztörténete és alkotmányszervezete. A bibliai olvasmányokat a humantárgyakhoz illeszteni, általán az egész vallástaniást kölcsönhatásba hozni a középiskola többi humantárgyaival az értekezlet nem tartotta szükségesnek.

Az értekezlet késő este 1/2 8 órákor záródott, hogy másnap reggel 7 órákor újra kezdetét vegye. Ez alkalommal *Vékony Sándor* szabad előadással vezette be az 5-ik tételt: „Mimódon lehet és kell a középiskolai vallásoktatásban a bibliára és az énekekre kiváló gon-

dot fordítani?” A lelkes előadás után, mely a vallástaniást sulypontjául az egész vonalon a bibliát, hitünk szent könyvét jelölte meg, többen szólottak a tárgyhöz s a felszólalások alapján határozatba ment, hogy a biblia a vallásórakon folyton olvastassék s az énekek gyakoroltassanak. Az egyházkerület fölkeretik, hogy az ószövetséget az iskola számára és céljai szerint kivonatoztassa, míg az újszövetség egész terjedelmében olvastatandó.

A 6-ik vitatételt (Célszerű-e a vallásórakon a biblia újszövetségi részének eredeti görög nyelven olvastatása?) az értekezlet a vallástaniást keretében kivihetőnek nem tartja. Csakis a görög órákon lehetne az újszövetséget eredetiben olvastatni és magyarázni.

Az értekezletet *dr. Szabó Aladár* buzgó imádsága rekesztette be.

Hangverseny.

Este 8 órákor a központi Kaszinó nagytermében fényes hangverseny volt, melyet a helybeli főgymnasium tanári kara rendezett a vendégek tiszteletére és az ifjúsági segítő-egylet javára. A hangverseny egyes számai: vegyes énekkar, úri zenekar, zongora ének, magán- és páros jelenet a legkedvesebb művészi élvezettel lepték meg a vendégeket s a helyi társadalmi élet nemes irányáról tettek bizonyosságot. Jól esett látnunk, hogy a tanári kar ezen a téren is derekasán betölti hivatását. A közgyűlés második napja *Faragó János*, pápai főgymn. tanár felolvasásával kezdődött, a mely

Középiszkoláinkról és a magyar Alföldről

szólt. A magyar tanügyi politikának azt a téves irányát rajzolta és bírálta hogy kormányaink a tősgyökeres magyar vidékek elhanyagolásával a nemzetiségi vidékeken állítottak feles számmal középiszkolákat. A helyett, hogy első sorban az államfentartó magyar faj műveltségének emelésére gondoltak volna, a vegyes ajkú vidékek kulturájának emelésével igyekeztek tért hódítani a magyar állameszmének. A szándék jó volt, de az eredmény sokszor ép az ellenkező lett, a magyar alföld pedig parlagon maradt. Az úbb időben azonban a közoktatásügyi kormány is belátta ennek az iránynak a helytelenségét és nagyobb gondot fordít a tiszta magyar vidékek kulturájának emelésére.

Az érdekes és tanulságos felolvasást közölni fogjuk. *Farkas Lajos* hódmezővásárhelyi főgymnasiumi tanár

a művészeti oktatásról

értekezett. Szerinte hiba volna, ha a művészeti oktatás címén egy újabb tantárggyal terhelnék meg az ifjúságot. A célt csak eredeti műtárgyak, vagy művészi másolatok közvetlen szemlélete útján lehet elérni. Épen ezért mi e tekintetben nehéz helyzetben vagyunk. Társadalmunkban és családjainkban nincs meg a művészi érzék. A hasznosat a széppel mi nem egyesítjük. Csak néhány szepességi és erdélyi városban találunk valamit, a mit e tekintetben értékesíteni lehet.

Ily körülmények közt csak annyit tehetünk, hogy a rajzoktatást reformáljuk, a mint ez a revidált tantervben már meg is történt. Továbbá adjon a kormány alkalmat, hogy a vidéki iskolák ifjúsága is meglátogathassa a fővárosi műgyűjteményeket. A tanárok is keressék fel a külföld nevezetesebb műgyűjteményeit és minden tantárggyba vigyék be a szép cultusát épen úgy, a mint ezt az erkölcsi jóval teszik.

A közgyűlés helyesléssel fogadta az előadó fejtegetéseit.

Dr. Biatsy József

a túlterhelésről

értekezett szakszerű, alapos tanulmány alapján. A tárgy nagyon időszerű s bármennyire tagadták is némelyek a bajt, ma már a tanügyi közvélemény teljesen át van hatva a védekezés szükségétől. *dr. Biatsy* physiologiai alapon tárgyalja a kérdést s a szellemi túlterhelés mivoltát a fáradt agy dolgoztatásában határozza meg. Ennek a káros hatásai nem jelentkeznek rögtön s kezdő stadiumában a baj nagyon nehezen állapítható meg, de mikor már észreveszik, az idegrendszer épsége erősen meg van támadva. Azok az esetek, hogy kiváló tanulók egyszer csak kezdenek hanyatlani, vagy hogy kitűnő tanulók az életben elmaradnak hanyag tanuló társaik mögött, nem egy esetben pedig valóságosan elzüllyenek: a legtöbb esetben a szellemi megerőltetés rovására írhatók. Foglalkozik az iskolai túlterhelés okaival és tényezőivel s ezeket a tehetségtelen tanulóknak a tanulói pályára való kényszerítésében, a tananyag terjedelmében, az osztályok zsúfoltságában és a tanítás-módszerben keresi.

Rác Lajos felemlíti, hogy Németországban az alsóbb osztályokban napi házi feladatúl összesen csak annyit szabad feladni, a mennyit a tanuló 1½ óra alatt elvégezhet.

Az érdekes és tanulságos felolvasás meg fog jelenni lapunkban is.

Az értekezések meghallgatása után a nagyválasztmány előterjesztéseit tárgyalta a közgyűlés.

Géresi Kálmán tiszteletbeli tag.

A nagyválasztmány indítványozza, hogy *Géresi Kálmán*, tankerületi főigazgató a protestáns tanítás-ügy és az egyesület körül szerzett érdemei elismeréséül választassék meg az egyesület tiszteletbeli tagjának. A közgyűlés az indítványt egyhangu „éljen” kiáltással elfogadta. *Géresi Kálmán* kiváló alakja a magyar protestáns iskolai és tudományos közéletnek. Mint tanár a debreceni főiskolában 22 évig a magyar irodalmat tanította s gazdag irodalmi és történeti tudásával erős esztétikai érzéket és képzettséget párosítván, előadásai tartalom, jellemző erő és alak tekintetében mindig magas színvonalon állottak. E mellett egyéniségének harmonikus, szeretetreméltó volta is hivatott tanítójává avatták őt az ifjuságnak, mely tőle tudományt, tisztességet és jó ízlést egyaránt tanulhatott. Irodalmi téren is érdemeket szerzett magyar történelmi, prot. egyháztörténelmi és irodalomtörténeti dolgozataival. Az egyesületnek 12 éven keresztül volt buzgó elnöke s e tisztében sokat tett a magyar prot. tanárság és tanügy érdekeiért. Szép és magvas elnöki megnyitó beszédei még mindnyájunk emlékezetében vannak. Mint főigazgatónak szintén a prot. középiskolák fejlődésének előmozdítása jutott főfeladatául s tőle e téren is sokat nyertünk már és még többet várhatunk a jövőben. Az egyesület csak kötelességét teljesítette, a mikor őt a tiszteletbeli tagsággal megkülömböztette.

Egyéb egyesületi ügyek.

A közgyűlés ezután kimondotta, hogy a vallás-tanítás körébe eső kérdéseket jövőben a közgyűlés keretében fogja tárgyalni. Az 1894/95 év előtt való időről fentmaradt tagsági díj hátralékokra nézve kimondatott, hogy azok befizetendők. *Dóczi Imrét*, a kit a kisujszállási közgyűlés egy latin nyelvtan írására kért fel, a mire ő feltételesén, ha dolgai időt engednek rá, vállalkozott, de hivatalos teendői miatt nem készíthette

el, újból felkérte a közgyűlés a latin nyelvtan megírására. Egyttal megbizta a központi választmányt, hogy tegye meg az előkészítő lépéseket egy magyar történelmi tankönyv megírására iránt. A debreceni és máramaros-szigeti egyházak által még régebben kitűzött, de mindeztideig meddő pályakérdések tárgyában az illető egyházak meg fognak kerestetni az iránt, hogy fenn kívánják-e tartani továbbra is a tőlük kitűzött kérdéseket, vagy hajlandók-e a felajánlott pályadíjakat az egyesület más céljaira átengedni.

A jövő évi közgyűlésre vonatkozólag az egyesület eddig még nem nyert meghívást. A központi választmány bizatott meg az ügy előkészítésével.

Ezek után *Dóczi Imre* elnök berekesztette a közgyűlést, köszönetet mondván a mezőturi egyház közönségének és presbyteriumának a meghívásért és a közgyűlés anyagi és erkölcsi támogatásért, a város művelt közönségének itt tartózkodásunk kedvessé és élvezetessé tételéért és a tanári karnak a közgyűlés előkészítése körül kifejtett odaadó ügybuzgóságáért.

—i—r.

Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság gyűlése.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének egyik legfontosabb szakbizottsága, az egyetemes tanügyi bizottság tartotta üléseit Budapesten f. hó 20, 21 és 22-ik napjain, hogy az ápril 24-én összeülő konventre a tanügyi tárgyakat előkészítse.

Megjelentek a *dunamelléki* egyházkerületből: *Szász Károly* püspök és *Baksay Sándor* esperes, továbbá *Petri Elek* theol. tanár és *Molnár Sándor* budapesti főgymn. igazgató; a *dunántúli* kerületből: *Antal Gábor* püspök, *Czike Lajos Szekeres* Mihály esperesek, *Antal Géza* theol. tanár; az *erdélyi* egyházkerületből: *dr. Bartók György* püspök, *Kenessey Béla* theológiai tanár, egyh. ker. főjegyző, *Váró Ferenc* főgymn. igazgató; a *tiszáninneri* egyházkerületből: *Radácsi György* theol. tanár, egyh. ker. főjegyző, konventi jegyző, *dr. Ballagi Géza* jogakad. és *Buza János* főgymn. tanárok; a *tiszántúli* egyházkerületből: *György Endre* e. megyei gondnok, *Sass Béla* theol. tanár, konventi jegyző, *Dóczi Imre* középiskolai felügyelő s *dr. Bacsoni Lajos* jogakad. tanár, egyházker. jegyző.

Távolmaradásukat kimentették *Parádi Kálmán* s az ő helyére behívott *Dózsa Dénes* és *Bedőházy János* tanárok, továbbá *Fejes István* esperes. *Szász Károly* és *Baksay Sándor* pedig, a kik az egyidejűleg ülésezett közalapi végrehajtó bizottságban voltak elfoglalva, a tanügyi bizottság ülésein csak rövidebb ideig lehettek jelen.

A gyűlést *Antal Gábor* püspök, a bizottság elnöke, tőle megszokott magvas beszéddel nyitotta meg, melyben találóan mutatott reá az egyetemes tanügyi bizottság fontos hivatására, melyet az egész magyar ref. egyházra nézve be kell töltenie, hogy hifelekezetünk tanügyét minden fokozaton s az egész országra nézve beható figyelem tárgyává téve, annak egységes és helyes vezetését, a hiányok orvoslását s a fokozatos fejlesztést az egyetemes konvent útján lehetővé tegye. Kiemelte egyttal a fokozottabb éberség és tevékenység szükségességét, a mit az újabb kedvezőtlen viszonyok és áramlatok indokolnak.

Az eljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után az alakulás történt meg, a melyet aztán a tanácskozás követett az előre megállapított tárgysorozat alapján.

Először a gymnasiumi ügyek kerültek tárgyalás alá, melynek folyamán a tanácskozásokat Dóczy Imre másodelnök vezette, minthogy az elnök a közalapi bizottságban volt ez idő alatt elfoglalva.

Váró Ferenc a nagyenyedi főgymnasium igazgatója, középiskolai előadó, terjesztette elő véleményes jelentését a gymnasiumi tanterv ügyében beérkezett munkálatokról és javaslatokról. E jelentés az „Erdélyi Prot. Lap” 1900. évi 10. és 11. számaiban megjelent s a bizottság tagjainak előzetesen megküldtén, ismeretes volt s így felolvasottnak tekintetett. Előadó tüzetes jelentést tesz a beérkezett tanárkari véleményekről. Összesen 23 gymnasiumtól érkezett be jelentés. Kiemelte a debreceni főgymnasiumét, a melyet minden tekintetben átgondolt, alapos és részletes munkálatnak talált; de e mellett más tanárkarok munkálatában is sok életre való eszme foglaltatik, a melyek figyelmet érdemelnek s hasznosíthatók. Beható vita keletkezett főleg azon kérdés felett, hogy miután a konvent a törvény szerint a tanügyre nézve az általános elvek megállapítására s az egységes vezetésre és irányzásra van hivatva, a tanterv megállapítása pedig az egyes egyházkerületek hatáskörébe tartozik, egy részletes tanterv dolgoztassék-e ki vagy csak az általános elvek állapíttassanak meg a konvent által? A többség azon nézet mellett foglalt állást, hogy miként eddig is volt konventi tanterv, úgy most is készíttessék ilyen, természetesen annak figyelembe vételével, hogy az államsegélyes gymnasiumok az állami tantervhez kötelesek alkalmazkodni, és azon célzattal, hogy az ekként megállapítandó konventi részletes tanterv a kerületekre nézve mintegy példaképen, mintául szolgáljon, fenmaradván a kerületek részére e mellett is a tantervkészítés joga. Ily célzattal a munkálat egy albizottságnak adatott ki, hogy ez az összes gymn. tanárkarok véleményének meghallgatásával az előadói munkálat alapján a jövő évi konventre az e. t. bizottság útján javaslatot terjesztszen elő ugy az általános elvekre, mint a részletekre nézve. E bizottság tagjai lettek Dóczy I. elnöklete alatt Váró Ferenc, Molnár Sándor, Buza János, Radácsi György stb. Az előadónak munkálatáért a bizottság köszönetét fejezte ki.

Ugyancsak Váró Ferenc előadó terjesztette elő jelentését az iskolai vagyonkimutatásról, a minek elkészítését a konvent elrendelte. A nagy gonddal és fáradsággal összeállított jelentésből sajnálattal tapasztalta a bizottság, hogy egyes iskoláink részéről az adatok nagyon hiányosan, csekély komolysággal és lelkiismeretességgel mutattatnak ki s a felületesség és megbízhatatlanság miatt nem lehet hű és igaz képet nyújtani iskoláink vagyoni viszonyairól. Ugyanazért javasolja a bizottság a konventnek, hogy az egyházkerületeket hívja fel a kebelökben lévő közép- és főiskolák utasítására, hogy teljesen pontos és a tényeknek megfelelő adatokat szolgáltatassanak. S hogy ez s általában az egyöntetű adatszolgáltatás megkönnyíttessék, megbízott előadó, hogy az egyes rovatok betöltésére nézve kellő útastást dolgozzon ki az iskolák számára s egyúttal hívassanak fel ezek az adatokban mutatózó változások indoklására is. Több tanintézet nem adott kimutatást. A bizottság javasolja, hogy ezen adatoknak a f. 1900. év végéig leendő pontos beszolgáltatását rendelje el a konvent.

Az alapítványoknak szintén már előbb elrendelt kimutatását sem küldtén be mindenik intézet, ez adatok beküldésére is az 1900. év vége lesz kitűzendő.

A szakelőadónak fáradságos munkájáért köszönet szavaztatott.

A gymn. szakelőadó jelentést tett továbbá a beruházási államsegélyügyekről a h.-m.-vásárhelyi, m.-szigeti s kolozsvári iskolákat illetőleg, mely tudomásvételre ajánltatik.

Jelentést tesz arról is, hogy a szátmári és a gyönki gymnasiumok az államsegély felhasználását kimutató számadásaikat felterjesztették a miniszterhez. Minthogy arról, hogy a miniszterhez az államsegélyes gymnasiumok számadásukat fölterjesztették, a konventi elnökségnél is egyidejűleg jelentést tenni kötelesek s a többi iskolák e kötelezettségnek nem tettek eleget: az összes államsegélyes iskolák felhívandók, hogy az 1899. évi konventi gyűlés 45. sz. határozata szerint járva el, e jelentést mindenkor tegyék meg, úgy értelmezve a jelzett konventi határozatot, hogy számadásaikat a fentartó testületek egyházi főhatóságuk, azaz a kerületi hatóság útján terjeszszék fel a miniszterhez. A „közvetlen” szó a jelzett határozatban csak azt jelenti, hogy nem a konvent útján kell a számadásokat felterjeszteni; a konvent elnökségének erről csak jelentést kell tenni, de mindezeket az egyházkerület, illetőleg annak elnöksége útján.

Az államsegély-kérvények s illetőleg szerződésekről beterjesztett jelentés került tárgyalás alá, melynek alapján a hódmezővásárhelyi főgymnasium kérése az évi segély felemelése s beruházási pótszegély iránt, minthogy a formáknak megfelelőleg van elkészítve, pártolólággal lesz felterjeszhető.

A marosvásárhelyi főgymnasium szerződési tervezete, melyben a törvény s eddig követett gyakorlaton túlmenőleg, nemcsak az állami tantervnek, hanem az ahoz tartozó *utasításoknak* alkalmazása is kikötöttet, e tekintetben való kiigazítás végett visszaadandónak találtatott, úgy azonban, hogy ha a kívánt kiigazítás megtörténik, a szerződés a konventi elnökség által haladéknélkül felterjeszhető legyen.

Néhány gymnasium szerződési tervezetében (marosvásárhelyi, karcagi és nánási) a vallástanárok, a mennyiben középiskolai képesítéssel nem bírnak, az igazgatói hivatalból kizáratnának. A tanügyi bizottság ezt a kikötést a konvent előbb kifejezett álláspontjával, mely szerint a vallástanárok a többi tanárokkal teljesen egyenjogúaknak tekintendők, összeegyeztethetőnek nem találván, az illető szerződéseket csak e pont kihagyásával véli megerősíthetőnek.

A tiszánineni egyházkerületnek a reformáció emlékünnepeinek kötelező iskolai megünneplése tárgyában beterjesztett javaslatát a bizottság ajánlólag terjeszti a konvent elébe.

Az 1868. t. 38. t.-cikk revíziójára vonatkozó emlékiratról tett azután jelentést Buza János előadó, ismerttén a beérkezett képezdei tanárkari véleményeket. A bizottság a tervezetet részletes tárgyalás alá vette s a tanárkarok véleményének figyelembe vételével megállapítván, kiadatni kívánja az egyházkerületeknek, hogy a már ekként megállapított tervezetre nézve nyilatkozzanak és szükség esetén azok figyelembe vételével még a jövő konvent előtt terjesztessék fel a munkálat a miniszterhez; ha pedig az ügy halasztható, akkor a következő évi ülésre terjesztessék elő a tervezet végleges megállapítás végett.

A népiskolai szakelőadó ügyköréről szóló javaslat elfogadtatott.

Az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsának abbéli felterjesztését, hogy a miniszter ne sűrgesse népiskolá-

inknál az 5. és 6. osztályok felállítását, mert erre a legtöbb egyház képtelen s így kénytelen volna iskoláját az államnak adni át, ajánlólag terjeszti a bizottság a konvent elé, már azért is, mert mikor még az állami iskoláknak is igen jelentékeny része nem tesz eleget e kívánalomnak s több mint 5000 népiskola van, a hol az 5. és 6. osztályok felállítása nincsenek, nem méltányos, hogy épen a legszegényebb ref. egyházak kényszerítesenek ez osztályok felállítására vagy iskoláik feladására, a mi a nemzetiségi vidékeken más tekintetben is nagy veszedelemmel járna.

A tanítóképesítési szabályokra nézve kimondatott, hogy bevárando lesz az az idő, mikor az állami tanítóképesítési új szabályzat elkészül s akkor hívassanak fel tanítóképző intézeteink tanárkarai, hogy annak figyelembe vételével terjeszsenek elő javaslatot.

Buza J. népiskolai előadó jelentést terjesztett elő az ev. ref. tanító- és tanítónőképző intézetekről is, a melyből örömmel láttuk, hogy a mi debreceni intézetünk úgy a tanárok számát, mint több más viszonyokat tekintve is magasán kiemelkedik, sőt az állami intézeteket is túlszárnyalja több tekintetben.

Ellenben a nagyenyedi tanítóképző intézetünk a tanárok számát s egyéb viszonyokat tekintve is feltűnő hiányokat mutat, a melyek szó nélkül nem hagyhatók, a miért is a bizottság javasolja a konventnek, hogy az erdélyi egyházkerületet a hiányok sürgős orvoslására hívja fel.

Örömmel értesült a bizottság arról, hogy az illetékes tényezők áldozatkészsége folytán Debrecenben a folyó iskolai évben megnyitott az első ev. ref. tanítónőképző intézet. Ha figyelembe vesszük, hogy a római katolikusoknak nagyszámu ilyen intézet áll rendelkezésükre, ez öröndetes tény tudomásul vétele mellett arra kell törekednünk, hogy az ország minden nevezetesebb pontján állítsunk hasonló intézeteket. Sajnos, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. polgári leányiskola, az első és egyetlen e nemben, a viszonyok kedvezőtlen alakulása folytán válságos helyzetbe jutott, úgy, hogy külső segítség nélkül megsemmisül. A bizottság felhivatni kívánja a konvent által az erdélyi egyházkerületet, illetőleg igazgatótanácsát, hogy ez intézet megmentésére minden lehetőt tegyen meg.

Az országos ev. ref. tanító-egyesület véleménye az országos közokt. tanács által készített osztott elemi népiskolai tantervről, minthogy a kérdés nem akut, mivel az állam sem állapotodott meg erre nézve, a revisióval kapcsolatban a kerületek véleményezése alá s az e célra fentebb kiküldött bizottság ügykörébe lesz utalható.

A tiszántúli egyházkerületnek a praeparandisták számának emelése érdekében tett intézkedései örömmel és megnyugvással vétettek tudomásul. Ezzel kapcsolatban ugyanis tájékozás végett felemlített, hogy a debreceni tanítóképzőben a ref. növendékek tandíjat és lakbért nem fizetnek, sőt ha nem elég a kollegiumi lakhely, a városon bérel a kollegium számukra szállást. Van 9 ingyenes, 30 20 frtos, és 33 40 frtos, továbbá 9 70 frtos hely a tápintézetben, de az utóbbiak is mind alapítványokból fizettetnek. A tápintézeti helyeknek további, 101-re való emelése folyamatban van, sőt célba van véve, mihelyt lehetséges, 120 hely létesítése. Ez úton lehet a tanítók számát legbiztosabban emelni, a mit mutat az is, hogy a debreceni intézet növendékeinek száma ez évben 160-ra emelkedett, a kik között I. éves 60. Követendő példa más kerületekben is.

A népoktatási ügyek letárgyalása után Antal Géza

vallásoktatási szakelőadó tett jelentést több idetartozó ügyről, a mely tudomásul vétetett s javaslatai elfogadtattak.

A tiszántúli ref. tanáregyesület felterjesztése az ifjúsági istenítiszteletek tartása, az egyházi énekek tanítása s egyháztörténeti szemléltető képek alkalmazása tárgyában, egyértelműleg elfogadtatott s a konvent elébe ajánlólag terjesztetett.

A tiszántúli egyházkerület javaslata a gymnasiumi tanárképzés ügyében, hogy t. i. az egyházkerületek ösztöndíjakat alapítsanak e célra, mint a debreceni főiskola, ajánlólag terjesztetett a konvent elé.

A theologiai szakelőadó, Radácsi György tett azután jejtentést a theologiai tanárok nyugdíjintézetének kérdéséről. A tiszántúli kerületben a debreceni főiskola theologiai tanáraitól e tekintetben kellő gondoskodás történt s ekként itt intézkedni nem szükséges. A többi theolog. intézet azonban magában nem képes erről a szükségletéről gondoskodni; ugyanazért kéri az egyetemes egyház segítségét. Ez esetre a tiszántúli kerület is kéri a debreceni nyugdíjintézet részére a reá eső összeget. A bizottság megkísérlendőnek tartja a theolog. tanároknak az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételését s e végből a miniszterhez intézendő kérelmet. Ha ez sikerre nem vezetne, akkor a konventnek kell gondoskodnia a szükséges nyugdíjalap előteremtéséről akár egy közös, akár külön nyugdíjintézetek létesítése s azok aránylagos segélyezése útján.

A lutheranus részről kedvezményezett prot. theolog. fakultás ügyében kimondandónak véli a bizottság, hogy azt elvileg helyesli s az 1848: 20. t.-c.-ben kimondott s későbbi törvények által is biztosított egyenjogúság és viszonzosság követelményének tekinti, hogy a mennyiben a katolikusok részére is áll fenn theolog. fakultás, a protestánsok számára is létesíttessék. A kérdést azonban véleményezés végett az egyházkerületeknek adná ki. Ezt ajánlja a konventnek.

A bizottság indítvány alapján kimondja, hogy jövőre úgy a theologiai, mint a jogakadémiákról évenként tüzetes jelentés terjesztessék a bizottság elé. E végből felkerettek a theolog. és jogakad. szakelőadók, hogy egy adatszolgáltatási mintát dolgozzanak ki s azt az egyes theolog. és jogakadémiáknak küldjék meg s kötelezzék azokat pontos adatok beküldésére.

Ekként a t. bizottság kebelében mindinkább kifejődik bizonyos üdvös gyakorlat és munkarend, a mi lehetővé teszi, hogy a konvent részére teljes és hű képet nyújtson a ref. tanügy egész köréről s ekként lehetővé tegye a Konvent vezető, felügyelő és ellenőrző s ennek alapján fejlesztő tanügyi tevékenységét.

Végül sajnálattal vett a bizottság tudomást arról, hogy a nagyváradi leányinternátus részére s jótékony-sági államsorsjáték jövedelméből a miniszter nem engedhet segélyt, mert ez nem jótékony intézet s mert felekezeti célt szolgál. Az indokoláshoz szó fér.

A gyűlést az elnök rekesztette be, köszönetet mondván a tagoknak, a kik viszont lelkes éljenzéssel jutalmazták az elnök buzgóságát.

B. L.

IRODALOM.

A fővárosi 1848—49-i és Kossuth muzeumról.

Az 1848—49-i hős honvédek, vértanúk és Kossuth Atyánk emléktárgyainak muzeuma, a nemzeti kegyeletnek legszebb temploma és legjobb iskolája a szent hazaszeretnek.

Háromezernél több emléktárgy: sok száz olajfestésű csatakép, és arckép több ezerre menő nyomtatott képek és poklamációk, az ellenségtől elvett zászlók, honvédruhák, Kossuthnak csaknem összes torinói butorai, a világ minden részéből összegyűjtött ezernél többféle Kossuth képek, kéziratok stb. képezik a budapesti 1848/49. emlékek gazdag muzeumát.

Ennek a hazafias intézménynek a pénzügyminiszterium okmánybélyeg mentességet adott és a kereskedelmi miniszterium megengedte a muzeum kiadványainak szétküldéséhez a hirdetőbélyeg használatát.

A magyar hazafiság, vitézség és vértanúság valódi templomának, a fővárosi 1848—49-i muzeumunknak főntartói a muzeum könyv-, hangjegy- és képkiadványainak állandó vevői.

A fővárosi 1848—49-i muzeumnak megalapítása óta a legbecsebb és legérdekesebb kiadványa e muzeumnak most jelenik meg.

Az emberiség díszének, a magyar nemzet megváltójának, ami dicső Kossuth Atyánknak 1848—49-i arcképét adja ki a fővárosi 1848—49-i muzeum, hazánk jobbainak ajánlván ezt a remek fénykép-ut. leghivebb életnagy arcképet.

Barabás, Marasztóni és több jeles művészrajzolók litografálták 1849-ben Kossuthnak életnagy képét, azonban ezek, a ma már csak ritkán láthatóképek nem élethűek. E képekből még halvány fogalmat sem nyerhetünk arról, hogy minő nagyszerű, felséges és rokonszenves arca volt Kossuthnak.

A mi most kiadott képünk Kossuthnak számos egykoru Daguerrotypjei és fényképei nyomán készült, nagy asszonyunk Kossuth nővéreinek utmutatása és Kossuth Ferencnek, valamint több jeles festőművészeinknek közreműködése mellett.

Több évi utánjárás és sok áldozatok árán most kiadott képünk Kossuthnak egyetlen legtökéletesebb életnagy képe.

E remek és nagybecsű képnek muzeumunk érdekében való megvételét melegen ajánljuk hazafiság tekintetében legjobb közsegeink, kaszinóink, olvasóköreink, egyleteink és minden jó magyarnak pártfogásába, 3 frt 40 kr csekély árért. E képnek bolti ára 5 frt és 50 kr vagyis 11 korona lesz.

Minden igazi jó magyarnak, — ha módjában áll — szent kötelessége támogatni a fővárosi legnagyobb 1848—49-i muzeumot, midőn a jeles főváros tanácsa muzeumunknak eddig birt helyiségét elvette, míg a német Götthe muzeumnak ingyenes díszhelyiséget adtak a derék fővárosban.

Az 1848—49-i dicső napoknak a most mult ötvenéves jubileum alkalmából ma nincsen nagyobb emléke, mint az 1848—49-i és Kossuth muzeum. A melynek hazafias főntartóihoz, kiadványaink vevőihez fordulunk, tudatván, hogy a hősök és vértanúk e Pantheonának létezése megszűnnék, ha országunk jobbjai nem támogatják azt.

Budapest, 1900. márczius hó.

Hazafias tisztelettel.

Krivácsy József, *gróf Kreith Béla.*
1848/49-i honvéd tüzérezredes, az 1848/49-i Kossuth muzeum
Komárom várának v. tüzér- alapítója.
parancsnoka.

Magyar írók élete és munkái. Irta: Szinyei József. Kiadja Budapest Hornyánszky Victor könyvkiadó hivatala. Ezuttal a nagy műből a VII. kötet 5. füzeté fekszik előttünk a Laisztner-Laskai nevű írók

életének és munkáinak ismertetésével. Az általunk képviselt egyházi és iskolai szempontból a következő írók érdekelnek e füzetben bennünket: Lakatos József debreceni volt ev. ref. lelkész; Lakatos Sámuel marosvásárhelyi ev. ref. főgymn. tanár; Lakos Béla hódmezővásárhelyi ev. ref. főgymn. tanár; Laky Dániel budapesti ev. ref. főgymn. tanár; Laky István antalfai ág. ev. lelkész; Láng Adolf tápió-szent-mártoni ág. ev. lelkész és főesperes; Lang Dániel ág. ev. theol. tanuló, külföldi akadémicus; Lang Frigyes besztekercei ág. ev. főgymn. tanár; Lang János, ág. ev. tanuló a wittenbergi egyetemen; Lang János Kristóf, soproni ág. ev. iskola-igazgató; Lang János, zsibergi ág. ev. lelkész; Lang János botfalui ág. ev. lelkész; Lang Kristóf wittenbergi egyetemi ág. tanuló; Lang Mátyás soproni ág. ev. lelkész; ifj. Láng Mátyás ág. ev. lelkész; Lange János Kristóf ág. ev. lelkész; Lange János brassói ág. ev. lelkész; Lange Mihály ág. ev. lelkész; Lange Tódor szentpéteri ág. ev. lelkész; Langhoffer Ákos, holicai ág. ev. lelkész; Langhoffer Károly morvalieskői ág. ev. tanító; Langszfeld Dániel gölniczbányai ág. ev. tanító; Langsfeld János György szepes-sümei ág. ev. lelkész; Láni Dániel besztekercei ág. ev. lelkész; Lani Dávid a bányai ág. ev. egyh. ker. superintendense; Lani Gergely breznóbányai ág. ev. lelkész; Lani György gályarabhitvalló ág. ev. lelkész; Lani Illés ág. ev. tanuló a königsbergi egyetemen; Lani Izsák báni ág. ev. iskola-tanító; Lani János ág. ev. lelkész; Lani Mihály tareali ág. ev. lelkész; Lani Mihály verboci ág. ev. lelkész; Lányi Sámuel n.-váradai ág. ev. lelkész; Lani Zachariás bitsei kerületi ág. ev. püspök; Lani Zakariás báni gymn. igazgató; Laskai István franekai ev. ref. egyetemi tanuló; Laskai János baranyai ev. ref. püspök; Laskai (Matkó) János ecsedi ev. ref. lelkész; Laskai Csókás Péter fogarasi ev. ref. lelkész. Az eddig megjelent 60 füzet 12765 életrajzot foglal magában. E rendkívüli fontos tárgyú s megbecsülhetetlen értékű munkát fölösleges mind ujabb ajánlanunk t. olvasóink figyelmébe.

Bűnügyi esetek, vitatkozási tételek és feladatok. Készítette dr. *Finkei Ferenc*, sárospataki jogakadémiai tanár. Budapest, 1900. Megjelent a Grill-féle jogi könyvtárban. Kis 8°, 52 lap. Szerző a vitatkozási tételeket és írásbeli feladatokat részint az akadémiai büntetőjogi seminariumok buvárkodó tagjainak, részint a jogi önképzőköröknek szánta. Ily jogi önképző volt Sárospatakban a Kövy Sándor u. n. Páncél vármegyéje és ennek folytatása a Szemere Bertalan Nándor vármegyéje, ma a jogászegylet vitatkozó osztálya és a szerző vezetése alatt álló büntetőjogi seminarium. E seminarium jelentősége a bűnvádi eljárás kodifikációjával és anyagi büntetőtörvényünk küszöbön álló revisiójával az eddiginél is fokozottabb lett. A bűnügyi eseteket szerző kizárólag a legújabb magyar judikaturából vette, hogy a seminarium tagjai az élő magyar jogot ismerjék meg. Különös figyelemmel volt az új bűnvádi eljárásra is. Hasznos kis művét ajánljuk a jogakadémiai tanárok és a joghallgató ifjuság szives figyelmébe.

A „Képes Családi Lapok” a legjobb és legolcsóbb képes, szépirodalmi hetilap. Mint a szellemi szórakozásnak egyik eszköze minden művelt családban szükséges. Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Bartók Lajos, Beksics Gusztávné, Forinyák Gyuláné, Dárday Sándorné, Gaál Karolin, Tölgyessy Mihály, Dura Máté, Gerő Károly stb. stb. írják ezen lapot, melyet Tolnay Lajos veterán írónk és Csillag Máté együttesen szerkesztenek. Ez a lap most

200 koronát tűzött ki jutalmul irodalmi termékekre, 100 koronát egy elbeszélésre, 50-et humoreszkre és 50-et egy költeményre. Pályamunkákat a szerkesztőséghez kell címezni: Budapest, VI., Ó-utca 12. A „Képes Családi Lapok“ előfizetési ára negyedévre csak 3 korona.

Magyar Szó. Február hó elején indult meg egy új napilap: a „Magyar Szó“. Ma a midőn annyi organuma van a különféle politikai és társadalmi párt-szinezeteknek, csak egy olyan új lapnak lehet lét-jogosultsága, amely azt az irányt követi, amelyet a „Magyar Szó“ követ. A magyar sovinizmus, a legtisztább szabadelvűség, a közélet minden eseménye felett önzetlenül és lelkiismeretesen való örködés; osztorozása — minden visszaélésnek — ezek alapelvei a „Magyar Szó“-nak. Mögöttünk minden oldalról kezdik már felütni fejüket a fekete sereg hyénái, üszköt akarják vetni a békésen élő felekezetek közé, fel akarják dúlni az ország békéjét, össze akarják törni mindent, a mi céljuk sikerre jutásának útjában áll. Nem frázist hangoztatunk, hanem a tiszta igazságot konstatáljuk akkor, amidőn azt mondjuk, hogy a magyar fajpolitika s vele együtt a tiszta, érintetlen szabadelvűség veszélyben van. A „Magyar Szó“ tántoríthatlanul küzdött ez ellen a Sisera-had ellen, mely nem átalotta még a nemzetiségekkel is szövethetne, csak hogy sikerét elérhesse, és küzdeni fog abban a nagy harcban, a mely a nemzetiségekkel szemben a magyarság létét akarja megvédeni. Ha végig nézünk a történelem lapjain s látjuk azt, hogy mily szoros összefüggésben áll a magyarság érdeke, 300 év óta a protestantizmus ügyével, akkor nem kell bővebben kommentálnunk a „Magyar Szó“ állásfoglalását, a melylyel a protestáns érdekeknek szabad tért nyitott hasábjain. Nem akar a „Magyar Szó“ felekezeti lap lenni, nem is volt ez a célzata. De épen a fentieknél fogva karolta fel oly melegen a protestantizmus igazságos ügyét, és ép ezeknél fogva, emeli fel szavát minden alkalommal, a midőn a protestánsok jogos érdekeit veszélyeztetve látja. Ez az eljárása eredményezte azt, hogy ma mint egy ember, úgy foglalt állást a magyar protestantizmus a „Magyar Szó“ mellett. Munkatársai a közéletnek és irodalomnak kiváló alakjai. A „Magyar Szó“ nem marad mögötte semmiben sem a többi napilapoknak, miről rovatai minden szónál és beszédnél szebb tanúságot nyújtanak. Előfizetési ára: évi 28 korona, azonban a protestáns lelkészek, tanárok és tanítóknak évi 20 koronáért küldi a kiadóhivatal a lapot. Szerkesztőség: IV., Gránátos-utca 8. Kiadóhivatal: IV., Sarkantyus-utca 3. A magyar protestantizmus pártolását egy lap sem érdemli meg úgy, mint a „Magyar Szó“, melyet a magunk részéről is legmelegebben ajánlunk olvasóink figyelmébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

Adományok és ajánlatok a kollégiumi szabadságharc gyűjtemény és a Nagykönyvtár részére.

Hetedik közlemény.

Főtiszteltü és Méltóságos hegymegi **Kiss Áron** püspök urtól:

1. A Király könyve, ivrét, bőrkötés, alkalmi kiadás Budapest, Bécs, Lipcse.
2. Honvéd, szerkeszti és kiadja Ócsvai Ferenc 1848. dec. 28—1849 aug. 10., hiányos számok.
3. Ezredévi 1 koronás emlékérem.

4. Rákóczi György tallérja.
5. Honvéd Apotheosis.
6. Török rézpénz a 17. századból, Porcsalmáról.
7. Szilágyi: Magyar nemzet története. Millénniumi kiadás.
8. Gaál Dániel: Phoenix vagy az újra éledő helv. hitv. egyház 1856.

Debreceni névtelentől: Fegyszabályok a debreceni nemzetőrségi gyalog és lovas századok részére. Debrecen, 1848. 8°.

Nagytszt. **Csiky Lajos** akad. tanár, kollégiumi rektor professor uról:

1. Magyarország lexikona Buday Ferentől.
2. Egy nemes levél a Szebeni családnak Bethlen Gabor erdélyi fejedelemtől, 1624. évből.
3. Egy nemes levél másolata a Németh családnak Apafi Mihálytól, 1695-ből.
4. Egy gúnyirat „1792. országgyűlések“ névtelentől, kéziratban.
5. Jegyben járó személynek könyörgése. Összesketés előtt való könyörgés. Esketés utáni könyörgés. Régi kézirat.
6. Két régi nóta. Régi kézirat.
7. Szoboszlai Papp István szuperintendens körlevele a debreceni anyaiskola ügyében 1852. jan. 5-ről nyomtatásban.

8. Debreceni theologusok héber szépirás gyakorlatai 1827. és 1836. évről.

9. Rokonsági felmentvényházassági ügyben 1845-ből.

Nt. **Csiky Lajos** ur utján nagyságos murányi **Farkas Sándor** pénzügyminiszteri számtanácsos urtól: **Bartha Boldizsár:** Rövid chronika. Debrecen, 1666. 4° kézirat.

Tek. **Török Péter** főisk. tanár ur utján **Karakas István** gymn. 3. oszt. tanulótól:

1. 2 drb utlevél 1846 és 1848-ból Csapó Lajos szolgabíró által kiállítva.
2. 1 drb utlevél 1851-ből Csapó Lajos császári főszolgabírótól kiállítva.
3. A mostani vallásoknak rövid históriájok 8° kézirat 1779-ből.
4. Ecsedi Báthory Gabor 1607. apr. 23-án kiadott donationalis levele.
5. Ferenc császár 107. sz. köszönő levele a konyári P. Nagy Mihály nemes felkelő seregheli közvitéhez.

Nagytszt. **Eröss Lajos** theol. akad. tanártól: „A helv. hitv. tiszántuli egyházkerület főjegyzőjétől körlevél az egyházkerületbeni esperesi hivatalokhoz“ 1849. október 8 ról. Jellemző, hogy a körlevél nincsen aláírva. Debrecen, 1900. ápril. 7.

Ferenczy Gyula,
kollégiumi fő-könyvtárnok

— **Konvent.** Közbe jött okok miatt a most befejezett konventi ülésekről részletes tudósításunkat csak lapunk legközelebb megjelenendő számában fogjuk adni. Addig a tisztelt olvasók szives elnézését kérjük.

— **A „Magyar Államnak“** Legközelebbi cikkünkkel a „Hangos trombitával“ a tyükszemére találtunk hágni ennek a tisztelt lapnak s nyomban fel is sziszszzen rá ápril. 26-iki számában oly hangokon, melyekhez a mi füleink szokva nem lévén (per „kendtek“ beszél velünk!) azokra még csak szót sem pazarlunk. Legyen neki az ő izlése szerint. Egyre azonban az igazság érdekében fel kell hívni a „Magyar Állam“ cikkirójának a figyelmét. Azt veti a szemünkre, hogy „Eröss Lajos ur csak most vette észre, hogy megalakult az Országos Pázmány

Egyesület" Ne izéljen már no! Tessék csak jól megnézni, hogy mi áll cikkünk alatt: „*megjegyezzük, hogy ebben a politikai lapok tévednek, mert a Pázmány Egyesület már rég megvan E. L.*“. Ugy látszik a düh a cikkíró szeme világát egészen elvette s nem tudja azt sem, hogy az az E. L. a „Debr. Prot. Lap“-nak már évek óta egyik szerkesztője. Csak lassabban tisztelt kollega! Az ilyen féktelen eruptió árt az egészségnél s ha az Aesópus felvívalkodott békájának a sorsára talál jutni . . . ki fogja megsiratni?

— **Rövid hírek.** Legutóbbi számunkban kifejezést adtunk reményünknek, hogy akad valaki, ki néhai **Menyhárt János** életrajzát lapunk számára meg fogja írni. Örömmel jelezhetjük, hogy reményünkben nem csalatkoztunk. Az életrajz megírása munkában van és pedig a legilletékesebb kezek között s valószínűleg már a legközelebbi alkalommal hozni fogjuk. — **A szatmári egyházmegye új gondnoka.** A Győrteleken f. hó 10-én felbontott szavazatokból kitűnt, hogy a szatmári egyházmegye gondnokává; 67 közül 63 szavazattal **Szegedi Antal** eddigi világi egyházmegyei tanácsbíró választatott meg s beiktatása 19-én a Fehér-Gyarmaton tartott rendkívüli e. m. közgyűlésen meg is történt. Szegedi Antalt személyesen ismervén, e választáshoz az egyházmegyének csak gratulálhatunk. — **Biky Károly** a szatmári esperes Szatmáron f. hó 29-én köszöntött be. „ad multos annos“! — **Kassay Béla** istvándi lelkészársunk gacsályi lelkészszé választatott április 22-kén. Kassay Béla a legjobb fiatal erők közzől való, ki, a mint tudjuk, Istvándit teljesen rendbe hozta. Gacsály sokat nyert benne, a hol az ő okos vezetésére hallomásunk szerint szükség van.

— **Ébredés mindenfelé.** A heves-nagykunsági egyházmegye körültekintő és gondos esperesének, **Dorogi Lajosnak** mult évi jelentéséből közöljük a következő örömré hangoló sorokat: „Minthogy erősebb, az ostromló habok hullámverése, erősebb és gyümölcsözőbb lett az órállók munkája is, erről a vallás-erkölcsi élet ápolására irányzott következő munkák és intézmények beszélnek: Karcagon vallásos iratok terjesztése és u. n. „Református kör“ alapítása jelezte. A „Református kör“ minden második vasárnap felolvasást tart ujságokat járát, könyvtárt alapít. Elnökei a lelkészek, van e körnek idáig 256 tagja. Madarason a vallásos iratok terjesztésén kívül vallásos felolvasások tartatnak, a téli hónapokban, minden héten esütörtökön reggel az istentisztelettel kapcsolatban. Ezekon kívül van népkönyvtár (egyházi szellemű, lelkész vezetése alatt), szeretet-egyesület, árva és szegény iskolás gyermekeket gondozó „Fillér-egyesület“. T.-Igaron vallásos iratok terjesztésén kívül népkönyvtár. T.-Füreden a presbyterium kebelében fennáll a vallásos iratokat terjesztő bizottság. T.-Szt.-Imrén a vallásos iratok terjesztésén kívül népkönyvtár, mit a lelkész alapított. T.-Derzsen vallásos iratokon kívül iskolai könyvtár. T.-Abádon járt a „Téli Ujság“. T.-Szalókon, T. Burán, Kunhegyesen, Dévaványán vallásos iratok terjesztése. Kenderesen vallásos iratok terjesztésén kívül „vallásos estélyek“, a Tiszazugban vallásos iratok terjesztésén kívül T.-N.-Réven és Rákóciban a téli hónapok alatt 4—5 szór vallásos felolvasások is tartattak. M.-Turon megalakult „a mezőturi ref. olvasó-egyesület“, mely a lelkészek felügyelete s a presbyterium pártfogása alatt áll s vasárnap délutánonként vallásos felolvasásokat tart. Turkeviben vallásos iratok terjesztésén kívül az évszázó vizsgákon 15 frt áru vallásos iratok osztattak ki a növendékek közt s az isk. könyvtár a közönség rendelkezésére áll. Török-Szt.-Miklóson a „szeretet-egyesület“ működik áldást-

hozón s vallásos iratok terjesztése mellett nov. 1-től kezdve minden kedden „vallásos estélyek“ tartatnak s két ifjúságegyleti könyvtár áll a közönség használatára. Kisújszálláson a vallásos iratok terjesztésén kívül a „Prot. ifjúsági egyesület“ működik. Ezen kívül 7 egyházban van már „egyházfentartási alap“, u. m.: T.-Földvár, T.-Füred, Tisza-Inoka, Kisújszállás, T.-Kürt, Madaras és T.-Keviben. Tehát csaknem mindenütt élet és ébredés! És ezt tagadhatatlanul az egyházpolitikai törvények által teremtett új helyzet idézte föl“.

— **Theol. diákkongresszus.** F. évi május hó 1-én a magyarországi négy ev. ref. theol. akad. hallgatói kongresszust tartanak **Debrecenben**. A theol. diákkongresszus programja a következő: 1. Reggel 8 órakor istentisztelet a főiskolai oratoriumban, imádkozik egy pápai, predikál egy budapesti theologus. 2. Hogyan lehet fenttartatni a jövőben is az érintkezést a magyarországi ref. theologiák között. Előadó egy sárospataki theologus. 3. A lelkészi minősítvény megváltoztatásának szükségessége. Előadó a depr. theologia részéről Szabó Miklós 3. th. 4. A theologus közös diáklap ügye. Előadó egy kolozsvári theologus. 6. Mit tehetnek a theologusok a vallásos élet nevelésére? Előadó egy budapesti theologus. 6. A theol. önképzés. Előadó egy pápai theologus. Gyűlés után bankett az „Angol Királynő“-ben, s délután a város nevezetességeinek megtekintése. A kongresszust megelőzőleg április 30-án este pedig ismerkedési este lesz.

— **A zilahi ev. ref. collegium** előjárósága és tanárkara 1900. április 29-ik napján kettős emlék-ünnepélyt tart. Az ünnepély sorrendje: d. e. 11 órakor a collegium tornacsarnokában dr. **Gyarmathy Sámuel**, az európai híri nyelvű tudós, a collegium első állandó tanára székfoglalásának emlékére a százados évforduló alkalmából: 1. a Hymnust éneklé az ifjúsági énekkar; 2. emlékbeszédet tart **Both István** dr., főgymn. r. tanár; 3. Huber Károly „Fohász“-át éneklé az ifj. énekkar. Délután 4 órakor az evang. reformátusok köztemetőjében a collegium egy másik nagyérdemű tanára, **Hiri Ferenc** sirjának emlékkövel való ünnepélyes megjelenésénél: 1. Mosonyi Mihály „Imá“-ját éneklé az ifjúsági énekkar; 2. emlékbeszédet mond **Kincs Gyula** főgymn. igazgató; 3. a „Szózat“-ot éneklé az ifjúsági énekkar.

— **Cégér nélkül való jótékonyosság.** Van a katólikus Belgiumban egy maroknyi protestáns egyesület az ugynevezett „église missionnaire belge“, a melynek a sorsa éppen úgy, mint a párisi prot. misszióknak vagy akár a magyar protestantizmusnak, az örökös nélkülözés és deficittel való küzködés. Ezek a belga hitrokonok néhány nap előtt igen kellemes meglepetésben részesültek, a mennyiben t. i. egy névtelen jókedvű adakozótól 10,000 frankot kaptak. Ez a nemes lélek tehát igazán megértette azt, mit Máté 6, 2-ben olvasunk: „*Mikor alamizsnát osztogatsz, ne tégy annak cégért sipolással, mint a képmutatók cselekesznek*“ Ott van élet csak, a hol ilyen példákkal találkozunk!

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkivánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert, a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

TARTALOM-JEGYZÉK: Epilogus a „Református közszellem”-hez. Nagy István. — A sámsóni tenyitési szabályzat-hoz. Jánosi Zoltán. Tanügy: Medve Kálmán újabb alapítványa az ev. reform. tanítóképző intézetünk részére. — Közéletünk: Lyurgiai összhang és egyöntetőség. Lánczy József. — A tiszántúli ev. ref. tanáregyesület közgyűlése. — i — r. — Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság gyűlése. B. L. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásat.

A kecskeméti államilag segélyezett *ev. ref. főgymnasiumban* a jövő 1900/901. iskolai évre pályázat hirdettetik két tanszékre um:

egy *latin-görög nyelvi* és mennyiségtan-természettani tanszékre.

A tanszékek javadalma 2400 korona törzsfizetés, 480 korona lakáspénz és öt izben 200—200 korona korpótlék.

A törzsfizetés fokozatosan 2600, 2800, 3200 koronáig emelkedhetik s a fokozatba sorozásnál *a helyben helyettes és rendes tanári minőségben* töltött évek egészökbén; *a más protestáns középiskolában rendes tanári minőségben* töltött szolgálati évek $\frac{3}{4}$ részben; *a más nemű t. i. állami, községi stb. iskolákban rendes tanári minőségben* töltött szolgálati évek $\frac{2}{4}$ részben; *a korpótlék folyósításánál*

pedig *bármely hazai középiskolában rendes tanári minőségben* töltött évek teljesen beszámíttatnak.

A 2800 és 3200 koronás fokozatba helyezett tanár lakbére 600 korona.

Ha a tanszék okleveles tanárok hiányában oklevél nélküli helyettes tanárokkal töltenék be, javadalmuk 1600 korona.

A megválasztott tanár jogos és kötelezett tagja az országos tanári nyugdíjintézetnek, azonban a tanszéke után a fentartó testületre kirovott nyugdíjjárulék 40%-át a tanár tartozik fizetni, ha rendes tanárrá választatik vagy ilyené előmozdítatik.

E tanszékekre a kinevezés joga a fentartó testület ajánlata alapján állami szerződésünk értelmében a m. k. vallás- és közoktatásügyi Minister urat illeti.

A kellőleg felszerelt, t. i. születést, képesítést, netalán eddigi szolgálatot, hadkötelezettségi viszonyt és egészségi állapotot igazoló okmányokkal ellátott *s a nagyméltóságú m. k. vallás és közoktatásügyi Minister úrhoz* intézett kérvények folyó évi máj. 20-ig alólirotthoz nyújthatók be.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak.

A megválasztott tanár állását f. évi szeptember 1-én elfoglalni tartozik.

Kecskemét, 1900. ápr. 21.

1—2

Mészáros János,
evang. reform. lelkész
a főgymn. ig. tanács lelk. elnöke.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.